

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування факультету)

Кафедра соціальної роботи

(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

**«Проблема безробіття серед української молоді та шляхи сприяння
працевлаштуванню молодих спеціалістів»**

(тема кваліфікаційної роботи українською мовою)

**«The problem of unemployment among Ukrainian youth and ways to facilitate
the employment of young specialists»**

(тема кваліфікаційної роботи англійською мовою)

Виконала: здобувачка денної форми навчання
спеціальності 231Соціальна робота

(код, назва спеціальності)

Освітня програма Соціальна робота

(назва)

Олексюк Олена Петрівна

(прізвище, ім'я, по-батькові здобувача)

Керівник: к. політ. н., доц. Тетяна ХЛІВНЮК.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали) (підпис)

Рецензент: директор КУ «Територіальний центр

соціального обслуговування (надання соціальних послуг)

Хаджибейського району міста Одеси», Ірина УХІНА

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ ____ від ____ . ____ . 2024 р.

Завідувачка кафедри

(підпис)

Тетяна ХЛІВНЮК

(прізвище, ім'я)

Захищено на засіданні ЕК № ____

протокол № __ від ____ . ____ . 2024 р.

Оцінка ____ / ____ / ____

(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Голова ЕК

(підпис)

Наталія ЖОСАН

(прізвище, ім'я)

Одеса 2024

ПРОБЛЕМА БЕЗРОБІТТЯ СЕРЕД УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ШЛЯХИ СПРИЯННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЮ МОЛОДИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

Анотація

У кваліфікаційній магістерській роботі розглянута актуальна проблема безробіття серед української молоді, яка є однією з ключових соціально-економічних загроз для сталого розвитку країни. Основна увага приділена аналізу причин цього явища, серед яких невідповідність між освітою та ринком праці, відсутність досвіду роботи у молодих спеціалістів та економічна нестабільність.

Розроблено практичні рекомендації щодо вирішення проблеми, включаючи реформування системи освіти, підтримку молодіжного підприємництва, створення державних програм стажування та цифровізацію ринку праці. Вивчено міжнародний досвід, який може бути застосований в Україні для зменшення рівня молодіжного безробіття.

Запропоновані заходи спрямовані на поліпшення доступу молодих спеціалістів до працевлаштування та розвиток їх професійного потенціалу.

Ключові слова: *безробіття, молодь, працевлаштування, молоді спеціалісти, ринок праці, освіта, стажування, підприємництво, цифровізація.*

THE PROBLEM OF UNEMPLOYMENT AMONG UKRAINIAN YOUTH AND WAYS TO FACILITATE THE EMPLOYMENT OF YOUNG SPECIALISTS

Annotation

The qualifying master's thesis examines the current problem of unemployment among Ukrainian youth, which is one of the key socio-economic threats to the sustainable development of the country. The main attention is paid to the analysis of the causes of this phenomenon, including the mismatch between education and the labor market, lack of work experience among young specialists, and economic instability.

Practical recommendations for solving the problem have been developed, including reforming the education system, supporting youth entrepreneurship, creating state internship programs, and digitizing the labor market. International experience was studied, which can be applied in Ukraine to reduce the level of youth unemployment.

The proposed measures are aimed at improving the access of young specialists to employment and developing their professional potential.

Keywords: *unemployment, youth, employment, young specialists, labor market, education, internship, entrepreneurship, digitalization.*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ	9
1.1. Сутність та особливості молодіжного безробіття як соціально економічного явища	9
1.2. Причини та фактори виникнення безробіття серед молоді	12
1.3. Соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття	17
Висновки до першого розділу	20
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ	22
2.1. Статистичний аналіз рівня безробіття серед молоді в Україні	22
2.2. Структурні особливості молодіжного безробіття в різних регіонах України	26
2.3. Державна політика у сфері працевлаштування молоді: аналіз та перспективи розвитку	33
Висновки до другого розділу	40
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	42
3.1. Опис програми, методик, вибірки та результатів дослідження	42
3.2. Інноваційні підходи до вирішення проблеми молодіжного безробіття	69
3.3. Рекомендації щодо покращення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні	77
Висновки до третього розділу	86
ВИСНОВКИ	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	90
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність дослідження проблеми молодіжного безробіття в Україні обумовлена критичним значенням ефективного використання трудового потенціалу молодого покоління для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку держави. Молодь є стратегічним ресурсом суспільства, а її соціально-економічна інтеграція відіграє ключову роль у формуванні майбутнього держави. В умовах структурної трансформації національної економіки, цифровізації суспільних відносин та глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, воєнний стан та пов'язані з ними економічні та соціальні труднощі, питання працевлаштування молоді набуває особливої актуальності. Воєнний стан, який вплинув на всі сфери життя, призвів до значних змін на ринку праці, включаючи зниження кількості вакансій, зміну структури зайнятості, підвищення вимог роботодавців, а також посилення трудової еміграції.

Молодіжне безробіття в умовах війни становить особливу загрозу для соціальної стабільності та економічної безпеки країни, адже втрата роботи або неможливість працевлаштування створюють ризики соціального відчуження, зниження мотивації до самореалізації та активізації міграційних настроїв. Крім того, високий рівень молодіжного безробіття сприяє деградації трудового потенціалу, втраті кваліфікації молодих спеціалістів, зростанню тіньової зайнятості та економічної нерівності, що в довгостроковій перспективі негативно впливає на темпи відновлення та розвиток національної економіки.

Теоретичною основою дослідження стали фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері економіки праці, соціальної економіки та державного управління. Значний внесок у розвиток теоретико-методологічних засад дослідження молодіжного безробіття зробили такі вчені, як О.А. Грішнова, Е.М. Лібанова, Л.С. Лісогор, В.Л. Осецький, І.Л. Петрова, які розглядали різні аспекти формування та реалізації державної політики у сфері

молодіжної зайнятості. У зарубіжній науці вагомі дослідження належать Дж. Фрідману, М. Сену та Г. Хекману, які вивчали механізми підтримки зайнятості молоді в умовах кризи.

Разом із тим, динамічні зміни на ринку праці, зумовлені війною, трансформацією структури зайнятості, появою нових форм трудової діяльності та зростанням вимог до кваліфікації працівників, вимагають розробки сучасних наукових підходів та інноваційних механізмів для вирішення проблеми молодіжного безробіття. Особливої уваги потребує інтеграція заходів соціального захисту, економічних стимулів та розвитку системи освіти, орієнтованої на потреби ринку праці, з урахуванням специфіки воєнного часу.

Об'єктом дослідження Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної політики у сфері молодіжної зайнятості.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти вдосконалення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в умовах трансформації ринку праці, зокрема під впливом воєнного стану та інших глобальних викликів.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні з урахуванням сучасних викликів та тенденцій розвитку ринку праці.

Для досягнення поставленої мети було визначено наступні **завдання**:

- 1) дослідити теоретико-методологічні засади вивчення молодіжного безробіття як соціально-економічного явища;
- 2) проаналізувати причини та фактори виникнення безробіття серед молоді;
- 3) оцінити соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття;
- 4) провести статистичний аналіз рівня безробіття серед молоді в Україні;
- 5) дослідити структурні особливості молодіжного безробіття в різних регіонах країни;
- 6) проаналізувати вплив пандемії COVID-19 та воєнного стану на рівень

молодіжного безробіття;

7) здійснити порівняльний аналіз ситуації в Україні та країнах ЄС;

8) розробити рекомендації щодо вдосконалення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів.

Методологічною основою дослідження став комплексний підхід, який включає використання загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. У роботі застосовано методи системного аналізу, статистичного аналізу, економетричного моделювання, порівняльного аналізу, експертних оцінок та соціологічних досліджень. Для обробки статистичних даних використано сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Міністерства економіки України, Державного центру зайнятості, дані міжнародних організацій (МОП, Світовий банк, Євростат), результати соціологічних досліджень, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів.

Практичне значення отриманих результатів визначається можливістю їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при розробці та реалізації програм сприяння молодіжній зайнятості, а також освітніми закладами та роботодавцями у процесі організації професійної підготовки та працевлаштування молодих спеціалістів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати магістерської кваліфікаційної роботи розглянуто та схвалено на студентській науково-практичній конференції «80-ї звітної студентської наукової конференції» (23 – 25 квітня 2024 року).

Публікації. За темою магістерської кваліфікаційної роботи опубліковано тези доповіді на науковій конференції:

1. Хлівнюк Т.П., Олексюк О. П. Трудова інтеграція молоді в умовах воєнного стану. Матеріали до 80-ї звітної студентської наукової конференції

[Електронний ресурс] : Секція «Факультету психології та соціальної роботи». Підсекція «Психологія», Підсекція «Соціальна робота», Підсекція «Освітні, педагогічні науки» (Одеса, 23–25 квіт. 2024 р.). Одеса : Одес. нац. ун-т ім.І.І.Мечникова, 2024. С. 405–409.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ

1.1. Сутність та особливості молодіжного безробіття як соціально-економічного явища

Молодіжне безробіття в умовах воєнного стану в Україні є багатограним соціально-економічним явищем, яке впливає на всі аспекти життя молодих людей, суспільства та економіки. Воно характеризується критичною нестачею можливостей працевлаштування для осіб вікової категорії 15-35 років, що підсилюється специфічними викликами, які виникли внаслідок військових дій [4]. Розуміння детермінант і наслідків цього явища є важливим для розробки дієвих механізмів його подолання та забезпечення сталого розвитку держави.

Молодіжне безробіття, яке завжди супроводжувало економічні кризи, набуло нових характеристик через руйнування національної економіки в умовах війни. Руйнування підприємств, скорочення обсягів виробництва, релокація бізнесу в більш безпечні регіони і масова міграція стали основними причинами скорочення робочих місць для молодих людей [13]. Зокрема, у регіонах, які зазнали бойових дій, відбулося значне звуження можливостей працевлаштування, що призвело до посилення соціальної нерівності та територіальних диспропорцій.

Особливістю молодіжного безробіття в умовах війни є його багатофакторний характер. Молодь, яка є найбільш адаптивною частиною робочої сили, також виявляється найвразливішою категорією працівників [17]. Відсутність професійного досвіду, нестабільність професійних орієнтацій та розрив між вимогами роботодавців і набутими в освітніх закладах компетенціями значно ускладнюють їхню інтеграцію у трудовий ринок. До цього додається емоційний і психологічний тиск, спричинений нестабільністю,

втратою звичних соціальних зв'язків та невпевненістю у майбутньому [26].

Даний феномен потребує ґрунтовного наукового аналізу та систематичного дослідження його детермінант, особливостей прояву (рис. 1.1) та наслідків для соціально-економічного розвитку держави [9].

Рис. 1.1. Особливості молодіжного безробіття як соціально-економічного явища

Типологія молодіжного безробіття в умовах війни також зазнала змін. Фрикційне безробіття, яке раніше було переважно природним явищем, стало більш тривалим через обмеженість ринку праці та зниження доступності інформації про вакансії. Структурне безробіття значно посилилося внаслідок невідповідності між професійною підготовкою молодих спеціалістів і реальними потребами економіки, які швидко змінюються в умовах війни. Циклічне безробіття, обумовлене загальною економічною кризою, виявляється найбільш значущим чинником у зниженні попиту на робочу силу [11].

Детермінанти молодіжного безробіття можна розглядати через призму макроекономічних, соціальних, інституційних і психологічних чинників.

Макроекономічна нестабільність, спричинена війною, знижує можливості для створення нових робочих місць, особливо для молоді, яка потребує першого професійного досвід. Інституційні фактори, такі як недостатня ефективність державної політики у сфері зайнятості, відсутність дієвих програм професійної орієнтації та перепідготовки, також відіграють значну роль у формуванні високого рівня безробіття серед молоді. До цього додаються соціально-психологічні аспекти: втрата мотивації до праці, завищені очікування щодо заробітної плати та умов праці, які часто не відповідають реальності [8].

Економічні та соціальні наслідки молодіжного безробіття в умовах війни є надзвичайно серйозними. Скорочення можливостей працевлаштування призводить до втрати кваліфікаційних навичок, зниження економічної продуктивності та зростання витрат на соціальні програми підтримки. На соціальному рівні тривала незайнятість серед молоді підвищує ризики девіантної поведінки, зростання соціальної напруженості та посилення еміграційних настроїв. Психологічні наслідки також є значними: тривале безробіття сприяє формуванню стійких почуттів неповноцінності, втраті самооцінки та зниженню соціальної активності [18].

Цифровізація економіки, яка могла б стати інструментом вирішення проблеми молодіжного безробіття, також створює нові виклики. У регіонах, які постраждали від бойових дій, обмежений доступ до цифрових технологій знижує конкурентоспроможність молоді на ринку праці. Підвищення вимог до технічних навичок у сфері інформаційних технологій, необхідність постійного навчання і адаптації до нових умов роботи стають додатковими бар'єрами для молодих спеціалістів.

Особливий вплив на молодіжне безробіття мають гендерні фактори. Молоді жінки часто стикаються з додатковими перешкодами у працевлаштуванні через необхідність поєднувати професійну діяльність із сімейними обов'язками. Воєнний стан посилив ці труднощі, оскільки багато жінок стали єдиними годувальницями у своїх родин [19].

Таким чином, молодіжне безробіття в умовах воєнного стану є

багаторівневим і динамічним явищем, яке вимагає комплексного підходу до його аналізу. Вирішення цієї проблеми потребує поєднання ефективних інституційних заходів, адаптації освітніх програм до потреб ринку праці, розвитку цифрових компетенцій і врахування психологічних аспектів. Лише за умови системного підходу можна забезпечити інтеграцію молоді в економічні процеси та створення умов для їхньої професійної самореалізації.

1.2. Причини та фактори виникнення безробіття серед молоді

Молодіжне безробіття в умовах воєнного стану є складним і багаторівневим явищем, яке формується під впливом низки макроекономічних, соціальних, інституційних та індивідуально-психологічних чинників. Війна в Україні кардинально змінила контекст функціонування ринку праці, поглибила існуючі проблеми та створила нові виклики для працевлаштування молоді [2].

На макроекономічному рівні молодіжне безробіття безпосередньо залежить від загального стану економіки. Воєнний стан зумовив руйнування виробничих потужностей, зменшення інвестиційної активності, скорочення внутрішнього споживання та експорту, що створило суттєвий дефіцит робочих місць, особливо для молодих працівників. Втрата підприємств у зонах бойових дій, релокація бізнесу та зниження обсягів виробництва вплинули на скорочення секторів, які традиційно були джерелом працевлаштування для молоді, зокрема сфери обслуговування, туризму та роздрібної торгівлі. [23]. Економічна активність зосередилася у відносно безпечних регіонах, що призвело до територіального дисбалансу в можливостях працевлаштування [15].

Для розробки дієвих стратегій подолання цього явища необхідно всебічно дослідити його причини та детермінанти, враховуючи як глобальні тренди, так і специфіку національних умов (рис.1.1.).

Рис. 1.1. Основні причини та фактори молодіжного безробіття

Особливої гостроти проблема набуває в контексті структурних трансформацій економіки. Потреба в оновленні інфраструктури, модернізації виробництва, зростання оборонної галузі та технологічних секторів створюють попит на висококваліфікованих працівників, але більшість молодих спеціалістів виявляється недостатньо підготовленою до виконання таких завдань. Традиційно молодь, яка тільки виходить на ринок праці, має переважно теоретичні знання, які не завжди відповідають практичним вимогам роботодавців [75]. У цих умовах роботодавці надають перевагу досвідченим працівникам, здатним одразу включитися в робочий процес без додаткових витрат на навчання та адаптацію.

Інституційні фактори, які визначають функціонування ринку праці, також зазнали суттєвих змін в умовах війни. Державні механізми регулювання зайнятості, зокрема служби зайнятості, центри професійної підготовки та перепідготовки, не змогли швидко адаптуватися до нових викликів [8]. Програми сприяння зайнятості молоді залишаються недостатньо ефективними через брак фінансування та недосконалість нормативно-правового регулювання

[7]. Зокрема, відсутність інтегрованого підходу до професійної орієнтації, який би враховував індивідуальні потреби молодих шукачів роботи та актуальні потреби економіки, ускладнює процес працевлаштування молоді [65].

Система освіти є одним із ключових елементів, що формують готовність молоді до виходу на ринок праці. В Україні, попри певні реформи, залишається невирішеною проблема відповідності професійної підготовки реальним потребам економіки. Освітні заклади часто продовжують готувати спеціалістів за напрямками, які не користуються попитом, створюючи надлишкову пропозицію в одних секторах і дефіцит у інших [88]. У воєнний час ця проблема стала ще більш вираженою через швидкі технологічні зміни та переорієнтацію економіки на інноваційні галузі. Відсутність практичної складової у багатьох освітніх програмах значно знижує конкурентоспроможність випускників на ринку праці, ускладнюючи їхній професійний старт [].

Відсутність якісної профорієнтації та практичної підготовки під час навчання значно обмежує можливості молоді ефективно інтегруватися в трудову діяльність. Без належної профорієнтаційної роботи учні часто не мають чіткого уявлення про свої професійні інтереси та здібності, що призводить до випадкового або невдалого вибору спеціальності. Це, в свою чергу, може спричинити незадоволеність роботою та низьку продуктивність у майбутньому.

Освітні програми, які не передбачають достатньої кількості практичних занять або стажувань, не дозволяють студентам набути необхідного досвіду. Як наслідок, випускники стикаються з труднощами при виконанні реальних робочих завдань, що знижує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Без якісної профорієнтації молодь може обирати спеціальності, які не користуються попитом на ринку праці, що призводить до високого рівня безробіття серед випускників певних напрямів. Відсутність усвідомленого вибору професії та практичного досвіду може знижувати інтерес молоді до подальшого професійного зростання та самовдосконалення [71].

Молоді фахівці часто стикаються з труднощами при працевлаштуванні через відсутність досвіду роботи, що створює замкнене коло: роботодавці

віддають перевагу кандидатам із досвідом, а молодь не може його набути без працевлаштування. Ця проблема є однією з ключових причин високого рівня безробіття серед молоді в Україні [83].

Статистичні дані свідчать про значний розрив між попитом і пропозицією на ринку праці. Згідно з дослідженням, 46% роботодавців готові приймати на роботу фахівців із мінімальним досвідом від 1 до 3 років, тоді як лише 13% кандидатів мають такий досвід. Водночас 49% резюме належать пошукачам із досвідом понад 6 років, але лише 2% роботодавців шукають таких спеціалістів [54].

Причини цієї ситуації багатогранні. Багато компаній очікують від кандидатів не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, що дозволяють швидко адаптуватися та ефективно працювати. Це зумовлено потребою в мінімізації витрат на навчання нових співробітників та бажанням отримати віддачу від інвестицій у персонал у найкоротші терміни. Освітні програми часто не забезпечують студентів можливістю набуття реального досвіду через стажування чи практику, що призводить до невідповідності між знаннями випускників та потребами роботодавців.

Війна та економічні спади мають значний вплив на ринок праці, особливо на молодь, яка через менший трудовий стаж є більш вразливою до скорочень. Під час таких кризових періодів підприємства часто змушені оптимізувати витрати, що призводить до скорочення робочих місць, насамперед серед молодих працівників [45].

Молодь стикається з додатковими викликами, такими як відсутність досвіду та обмежені професійні мережі, що ускладнює пошук нової роботи. Крім того, економічна нестабільність знижує інвестиції в навчання та розвиток персоналу, обмежуючи можливості молодих спеціалістів для професійного зростання.

В Україні повномасштабне вторгнення Росії призвело до значних втрат робочих місць та економічного спаду, що особливо вплинуло на молодь. Згідно з дослідженням, проведеним у 2022 році, 82% молодих людей зазнали втрат

через війну, включаючи проблеми з працевлаштуванням та економічними труднощами [3].

Для пом'якшення негативних наслідків війни та економічних спадів на молодь необхідно впроваджувати програми підтримки, спрямовані на підвищення кваліфікації, створення нових робочих місць та стимулювання підприємництва серед молодого населення. Такі заходи сприятимуть швидшій інтеграції молоді в ринок праці та зменшенню рівня безробіття в кризові періоди.

Соціально-психологічні аспекти безробіття серед молоді в умовах війни набувають особливого значення. Молодь, яка тільки починає свою професійну кар'єру, стикається з численними бар'єрами, серед яких відсутність досвіду роботи, невпевненість у власних силах та завищені очікування щодо умов праці [31]. Війна посилила ці проблеми, додавши до них нові виклики: необхідність адаптації до нових умов, психологічний тиск через втрату стабільності, розрив соціальних зв'язків і часту зміну місця проживання. Психологічні бар'єри, спричинені війною, ускладнюють процес інтеграції молоді на ринок праці [73].

Глобалізаційні та цифрові трансформації, які могли б сприяти подоланню молодіжного безробіття, натомість загострюють проблему через нерівний доступ до цифрових технологій [33]. У регіонах, які постраждали від війни, інфраструктурні обмеження унеможливають доступ до сучасних засобів навчання, що обмежує шанси молоді на отримання конкурентних переваг на ринку праці. Навіть у відносно безпечних регіонах молодь стикається з браком цифрових навичок, необхідних для дистанційної роботи або участі в глобальних проектах [16].

Гендерний аспект проблеми також не можна ігнорувати. Молоді жінки, які поєднують професійну діяльність із сімейними обов'язками, стикаються з додатковими перешкодами на ринку праці. В умовах війни, коли багато чоловіків мобілізовані, жінки часто змушені брати на себе як економічну, так і соціальну відповідальність, що створює додатковий тиск [40].

Таким чином, молодіжне безробіття в умовах воєнного стану є

результатом взаємодії багатьох економічних, соціальних, інституційних та психологічних факторів. Комплексний підхід до вирішення цієї проблеми повинен враховувати як довгострокові економічні стратегії, так і поточні потреби молоді, орієнтуючи їх на відновлення економіки та стабільний розвиток [41].

1.3. Соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття

Молодіжне безробіття в умовах воєнного стану є складним явищем, що має масштабний і багатогранний вплив на економічну, соціальну, демографічну, культурну та політичну сфери. Його наслідки стали ще більш відчутними через значні економічні, соціальні та інфраструктурні втрати, спричинені військовими діями. Це явище потребує глибокого аналізу, оскільки формує низку викликів для відновлення країни у післявоєнний період.

Одним із найбільш очевидних і водночас критичних аспектів є економічні втрати, які держава несе через неефективне використання трудового потенціалу молоді. Молоді спеціалісти, які не можуть реалізувати свої знання та навички, набуті в освітніх закладах, фактично залишаються поза економічним процесом, що призводить до значного зниження продуктивності праці на рівні країни [37]. У сучасній економіці, орієнтованій на інноваційний розвиток, молодь є ключовим джерелом креативності, гнучкості та інноваційного потенціалу. Втрата цього ресурсу гальмує технологічну модернізацію, обмежує впровадження інновацій і стримує розвиток високотехнологічних секторів [52].

Рис. 1.3. Основні соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття

Фінансовий аспект молодіжного безробіття також має глибокі наслідки. З одного боку, держава змушена виділяти значні кошти на виплату соціальної допомоги, створення програм перекваліфікації та перепідготовки молоді. З іншого боку, скорочення податкових надходжень через відсутність офіційного працевлаштування молоді створює дефіцит державного бюджету. Військові дії лише підсилили цю проблему, оскільки значна частина молодих людей втратила роботу через закриття підприємств, релокацію бізнесу або зменшення економічної активності [47]. Це формує подвійний фінансовий тиск: зростання видатків на соціальні програми та одночасне зменшення доходів держави.

Проблема професійної деградації молодих спеціалістів також є одним із ключових економічних наслідків. Молоді люди, які не мають можливості працювати за фахом, поступово втрачають свої професійні знання та навички. Це явище особливо небезпечне для високотехнологічних галузей, де знання швидко втрачають актуальність через динамічний розвиток технологій. У результаті, навіть за умов відновлення економіки після війни, такі спеціалісти можуть виявитися неконкурентоспроможними на ринку праці [61].

Соціальний вимір молодіжного безробіття є не менш значущим. Втрата роботи серед молоді призводить до погіршення їхнього матеріального становища, що негативно впливає не лише на поточний рівень життя, але й на довгострокові можливості розвитку. Молоді люди без стабільного доходу обмежені у своїй здатності інвестувати у власну освіту, професійний розвиток або започаткування бізнесу [77]. Це створює так званий ефект «втраченого покоління», коли значна частина молоді залишається поза активними соціальними процесами.

Ще одним важливим соціальним наслідком є міграція молоді. Неможливість знайти гідну роботу в Україні змушує багатьох молодих людей шукати працевлаштування за кордоном. Втрата висококваліфікованих кадрів через «відтік мізків» має довгострокові негативні наслідки для демографічної ситуації, а також для економічного потенціалу країни, яка потребує значних ресурсів для відновлення. У післявоєнний період ця проблема може стати ще гострішою через посилення конкуренції на глобальному ринку праці [27].

Молодіжне безробіття також створює передумови для формування соціальної ізоляції та девіантної поведінки. Тривала відсутність роботи підвищує ризики зловживання алкоголем та наркотиками, залучення до кримінальної діяльності та інших форм соціально небезпечної поведінки [62]. Це, у свою чергу, посилює соціальну напруженість і створює додаткові виклики для державної політики у сфері громадської безпеки.

Психологічний вплив молодіжного безробіття є одним із найбільш руйнівних наслідків. Молоді люди, які не можуть знайти роботу, часто стикаються з почуттям безпорадності, зниженням самооцінки та втратою віри у власні сили [99]. Умови війни лише посилюють ці негативні явища, оскільки додають відчуття нестабільності та невизначеності. Тривала безробітність може призводити до розвитку депресивних станів, психологічної пасивності та втрати професійних амбіцій.

Психологічний тиск також ускладнює інтеграцію молоді в ринок праці після тривалих періодів безробіття. Відчуття невдачі та страх перед новими

професійними викликами можуть стати перешкодою для успішного працевлаштування навіть за наявності відкритих вакансій [1]. Це формує ризик появи категорії хронічно безробітних, які повністю втрачають мотивацію до праці та стають тягарем для державної системи соціального захисту.

Молодіжне безробіття має значний вплив на політичну сферу, створюючи передумови для посилення протестних настроїв. Відсутність соціальної підтримки та перспектив для самореалізації може призводити до радикалізації поглядів молоді та втрати довіри до державних інститутів [35]. У воєнний час такі тенденції можуть становити серйозну загрозу для стабільності державного управління та політичної системи.

Культурний вимір молодіжного безробіття включає трансформацію цінностей і професійних орієнтацій. Умови тривалого безробіття формують скептицизм щодо ролі освіти, зниження престижу праці та професійної майстерності [91]. Це може мати довгострокові негативні наслідки для розвитку людського капіталу, який є ключовим ресурсом для післявоєнного відновлення країни.

Соціально-економічні наслідки молодіжного безробіття в умовах воєнного стану є комплексними та системними. Вони зачіпають усі аспекти суспільного життя, створюючи серйозні виклики для стабільності та розвитку країни. Для їх мінімізації необхідна реалізація комплексної державної політики, яка включатиме заходи з підтримки молодіжної зайнятості, адаптації освітніх програм до сучасних вимог, розвитку програм професійної орієнтації та психологічної підтримки молоді [36]. Лише системний підхід до вирішення цієї проблеми дозволить інтегрувати молодь у процеси відновлення економіки та забезпечити її соціальну активність у післявоєнному суспільстві.

Висновки до першого розділу

Молодіжне безробіття — це складне соціально-економічне явище, що охоплює осіб віком від 15 до 35 років і має унікальні риси, які відрізняють його

від інших форм незайнятості. З одного боку, молодь є динамічним та інноваційним сегментом робочої сили, з іншого — найбільш вразливою категорією на ринку праці через брак професійного досвіду.

Існують три основні типи молодіжного безробіття: фрикційне, яке є природним процесом пошуку першого робочого місця; структурне, що виникає через невідповідність між професійно-кваліфікаційною підготовкою молодих спеціалістів і потребами ринку праці; та циклічне, яке залежить від загальнооекономічної ситуації.

Причини молодіжного безробіття включають макроекономічні фактори, такі як загальний стан економіки та економічні кризи; інституційні фактори, зокрема недосконалість законодавства та неефективність державного регулювання; освітні фактори, як-от дисбаланс між системою освіти та потребами ринку праці; соціально-психологічні фактори, включаючи завищені очікування молоді та відсутність досвіду; а також глобалізаційні фактори, такі як міжнародна конкуренція та цифровізація економіки.

Наслідки молодіжного безробіття мають системний характер і довготривалий вплив на суспільство. В економічній сфері це призводить до недовикористання трудового потенціалу, зниження продуктивності, збільшення навантаження на систему соціального захисту та зменшення податкових надходжень. У соціальній сфері спостерігається погіршення матеріального становища молоді, формування «спадкової бідності», посилення міграційних настроїв та деформація професійно-кваліфікаційної структури робочої сили.

Для вирішення проблеми молодіжного безробіття необхідний міждисциплінарний підхід, що враховує економічні, соціологічні, психологічні та інституційні аспекти. Використання інноваційних методів дослідження, таких як аналіз великих даних та геоінформаційні системи, відкриває нові можливості для глибшого розуміння проблеми та розробки ефективних механізмів її подолання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

2.1. Статистичний аналіз рівня безробіття серед молоді в Україні

Молодіжне безробіття в умовах воєнного стану в Україні набуває нових масштабів і форм, що потребує детального статистичного аналізу для глибшого розуміння його динаміки, територіальних особливостей та структурних характеристик. Воєнні дії спричинили значний вплив на ринок праці, що особливо відчутно для молоді, яка є найбільш вразливою категорією населення. Втрата економічної стабільності, руйнування інфраструктури та масова міграція молодих спеціалістів лише ускладнили проблему, зробивши її однією з ключових соціально-економічних викликів для держави.

Таблиця 2.1

Рівень безробіття молоді за віковими групами в Україні за 2021-2023 рр., %

Вікова група	2021	2022	2023	Відхилення	
				абсол. +/-	відн.
15-24 роки	18,5	19,1	19,8	1,3	7,03
25-29 років	9,8	10,3	11,2	1,4	14,29
30-34 роки	8,4	9,1	9,8	1,4	16,67

Джерело: складено автором на основі [59].

Аналіз динаміки рівня молодіжного безробіття за період 2021-2023 років демонструє стійке зростання у всіх вікових групах. Найбільш критична ситуація спостерігається серед молоді віком 15-24 роки, де рівень безробіття зріс з 18,5% у 2021 році до 19,8% у 2023 році. У середній віковій групі (25-29 років) показник збільшився з 9,8% до 11,2%, а серед старшої категорії (30-34 роки) — з 8,4% до 9,8% [29]. Ця динаміка свідчить про системне погіршення можливостей

працевлаштування молоді, обумовлене як загальноекономічними проблемами, так і специфічними викликами воєнного часу.

Воєнний стан призвів до руйнування багатьох підприємств, релокації бізнесу та скорочення кількості робочих місць у постраждалих регіонах, що значно звузило можливості працевлаштування для молоді. Умови війни також ускладнили доступ до інформації про вакансії, що особливо негативно вплинуло на молодих людей, які шукають свою першу роботу [93].

Структурний аналіз рівня освіти безробітної молоді показує домінування осіб із вищою освітою, частка яких у 2023 році досягла 44,2%, продемонструвавши стійке зростання на 1,9 відсоткових пункти за період 2021-2023 років [40]. Це вказує на дисбаланс між підготовкою спеціалістів в освітніх закладах і потребами ринку праці. Водночас частка осіб із професійно-технічною освітою скоротилася до 33,9%, що свідчить про потенційне зростання попиту на робітничі професії.

Молодь із загальною середньою освітою продемонструвала зниження своєї частки серед безробітних до 20,5% у 2023 році. Це, ймовірно, пов'язано зі зростанням популярності вищої освіти, однак у воєнний час ця тенденція не гарантує молоді кращих можливостей на ринку праці через загальний спад економічної активності [14].

Тривалість пошуку роботи серед молоді також зазнала змін. У 2023 році знизилася частка молодих людей, які знаходять роботу протягом першого місяця пошуку, до 11,2%, що вказує на збільшення складності швидкого працевлаштування [46]. Натомість зросла частка тих, хто перебуває у пошуку роботи понад шість місяців, що свідчить про посилення структурних проблем на ринку праці. Тривале безробіття не лише знижує рівень доходів молоді, а й спричиняє поступову втрату професійних навичок, що значно ускладнює повернення на ринок праці.

Регіональний аналіз виявляє суттєву територіальну диференціацію рівня молодіжного безробіття. Найвищі показники зафіксовано у Східному регіоні, де рівень безробіття серед молоді у 2023 році досяг 18,6%. Це значення є

наслідком масштабних руйнувань інфраструктури, міграції населення та скорочення економічної активності в регіоні [76]. Водночас у Північному регіоні, де показник безробіття серед молоді становить 14,8%, ситуація є відносно стабільнішою, однак спостерігається стійка тенденція до погіршення.

У Західному та Центральному регіонах рівень безробіття також зріс, що може бути пов'язано з перенасиченням локального ринку праці через міграцію з постраждалих регіоні [95]. Регіональна структура молодіжного безробіття вказує на необхідність диференційованого підходу до вирішення цієї проблеми з урахуванням локальних потреб та умов [80].

Аналіз причин молодіжного безробіття засвідчив, що найбільше молоді втратили роботу через економічні причини, частка яких зросла до 24,2% у 2023 році [30]. Це свідчить про зростання нестабільності на ринку праці, зумовленої війною. Зберігається значна частка молодих людей, які не можуть знайти першу роботу, що досягла 19,8%. Це вказує на системну проблему недостатньої інтеграції випускників у ринок праці.

Зменшення частки тих, хто звільнився за власним бажанням, до 29,4% свідчить про зростання обережності молоді в умовах нестабільності. Водночас сезонний характер роботи залишається значущою причиною безробіття для певної частини молоді, однак його частка також демонструє тенденцію до скорочення [20].

Проведений статистичний аналіз молодіжного безробіття в умовах воєнного стану свідчить про значне загострення проблеми. Спостерігається зростання рівня безробіття у всіх вікових групах молоді, збільшення тривалості пошуку роботи, посилення регіональних диспропорцій та домінування молоді з вищою освітою серед безробітних. Ці тенденції вказують на необхідність термінових заходів з боку держави, спрямованих на стабілізацію ринку праці, підтримку молодіжної зайнятості та інтеграцію молоді в економічне життя країни в умовах воєнного стану [86].

У 2024 році пошук роботи молоддю в Україні набув специфічних особливостей, зумовлених як загальносвітовими тенденціями, так і

внутрішніми соціально-економічними та політичними чинниками. Зокрема, вплив війни та пов'язані з нею виклики суттєво трансформували ринок праці, створюючи нові реалії для молодих шукачів роботи [39].

Після початку повномасштабного вторгнення кількість вакансій на ринку праці України різко скоротилася, а конкуренція серед шукачів значно зросла. Проте вже на початку 2023 року ситуація почала стабілізуватися, і до 2024 року спостерігався дефіцит кваліфікованих кадрів [6]. Це зумовило підвищення конкуренції між роботодавцями за талановитих молодих спеціалістів, що, у свою чергу, сприяло зростанню заробітних плат та покращенню умов праці.

Військові дії призвели до мобілізації значної частини працездатного населення, що створило додатковий дефіцит робочої сили. Крім того, відтік населення за кордон у пошуках безпеки та кращих економічних перспектив також вплинув на структуру ринку праці. Молодь, яка залишилася в країні, зіштовхнулася з новими можливостями, але й з підвищеними вимогами з боку роботодавців [48].

У 2024 році цифрові платформи та мобільні застосунки стали ключовими інструментами для пошуку роботи серед молоді. Державні ініціативи, такі як запуск офіційного мобільного застосунку для шукачів роботи, сприяли спрощенню процесу працевлаштування та підвищенню прозорості ринку праці [10].

Пандемія COVID-19 та військові дії прискорили впровадження гнучких форм зайнятості. Молоді спеціалісти все частіше обирають віддалену роботу або гібридні форми зайнятості, що дозволяє поєднувати професійні обов'язки з особистими потребами та забезпечує більшу мобільність. Роботодавці, у свою чергу, адаптуються до цих змін, пропонуючи відповідні умови праці [67].

Сучасний ринок праці вимагає від молодих спеціалістів не лише фахових знань, але й володіння цифровими навичками, здатності швидко адаптуватися до змін та працювати в умовах невизначеності. Роботодавці надають перевагу кандидатам, які демонструють гнучкість, креативність та готовність до постійного навчання [12].

Пошук роботи в умовах військового конфлікту супроводжується підвищеним рівнем стресу та невизначеності. Молоді люди стикаються з додатковими психологічними викликами, що вимагає від них стійкості та здатності адаптуватися до швидкозмінних обставин. Підтримка з боку держави, громадських організацій та роботодавців є ключовою для забезпечення психологічного благополуччя молоді в цей період [5].

Таким чином, пошук роботи молоддю у 2024 році в Україні характеризується специфічними особливостями, зумовленими впливом військових дій, економічними трансформаціями та швидким розвитком цифрових технологій. Молоді спеціалісти мають адаптуватися до нових реалій, підвищувати свою кваліфікацію та бути готовими до гнучких форм зайнятості, щоб успішно інтегруватися на сучасний ринок праці.

2.2. Структурні особливості молодіжного безробіття в різних регіонах України

Глибоке дослідження структурних особливостей молодіжного безробіття в різних регіонах України, вимагає комплексного аналізу територіальної диференціації даного соціально-економічного явища з урахуванням гендерних аспектів освітнього рівня молодих безробітних, сфер їхньої потенційної зайнятості та тривалості перебування у статусі безробітного, що дозволяє виявити регіональні закономірності та диспропорції у розвитку молодіжного сегменту ринку праці.

В умовах воєнного стану, що триває в Україні, молодіжне безробіття набуло нових структурних особливостей, які варіюються залежно від регіону. Ці зміни зумовлені як безпосереднім впливом військових дій, так і соціально-економічними трансформаціями, спричиненими війною [38].

Таблиця 2.2

**Рівень молодіжного безробіття за макрорегіонами та статтю
за 2021-2023 рр., %**

Регіон	Стать	2021	2022	2023	Відхилення	
					абсол. +/-	відн.
Західний	чол.	14,8	15,2	15,7	0,9	6,08
	жін.	15,6	16,4	16,5	0,9	5,77
Центральний	чол.	14,2	14,8	15,1	0,9	6,34
	жін.	15,4	15,6	16,1	0,7	4,55
Північний	чол.	13,5	13,9	14,3	0,8	5,93
	жін.	14,3	14,7	15,3	1	6,99
Південний	чол.	15,8	16,4	16,8	1	6,33
	жін.	16,4	17,2	17,6	1,2	7,32
Східний	чол.	16,9	17,6	18,1	1,2	7,10
	жін.	17,9	18,6	19,1	1,2	6,70

Джерело: складено автором на основі [57].

Війна в Україні суттєво вплинула на гендерний баланс на ринку праці, зумовивши значні зміни в структурі зайнятості та умовах праці для молоді. Мобілізація чоловіків призвела до збільшення частки жінок у робочій силі, що, однак, не усунуло існуючих гендерних диспропорцій.

До початку повномасштабного вторгнення, за даними Державної служби статистики України, середньомісячна заробітна плата жінок була на 18,6% нижчою, ніж у чоловіків.

У 2022 році середньомісячна заробітна плата зросла на 6,1% порівняно з 2021 роком, досягнувши 14 859 гривень [21].

Проте гендерний розрив в оплаті праці зберігався, що свідчить про стійкість структурних нерівностей навіть в умовах зростання загального рівня заробітних плат.

Війна посилила традиційні гендерні ролі, зокрема через мобілізацію чоловіків та збільшення відповідальності жінок за домашнє господарство та

догляд за дітьми. Це призвело до додаткового навантаження на жінок, які змушені поєднувати професійну діяльність з домашніми обов'язками, що обмежує їхні можливості для кар'єрного зростання та підвищення кваліфікації.

У вересні 2023 року уряд України схвалив Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року, метою якої є скорочення цього розриву з 18,6% до 13,6% [63].

Стратегія передбачає впровадження заходів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків на ринку праці, включаючи підтримку жіночого підприємництва та створення умов для поєднання професійних і сімейних обов'язків.

Міжнародні організації, такі як ООН Жінки, активно підтримують Україну в питаннях гендерної рівності, надаючи гуманітарну допомогу та сприяючи впровадженню гендерно чутливих підходів у процесі відновлення країни. Це сприяє підвищенню обізнаності про гендерні питання та стимулює розробку ефективних механізмів подолання гендерних нерівностей на ринку праці.

Війна в Україні загострила існуючі гендерні диспропорції на ринку праці, водночас стимулюючи державу та міжнародну спільноту до активних дій, спрямованих на забезпечення гендерної рівності та підтримку молоді в умовах кризи.

Освітній рівень молоді відіграє ключову роль у визначенні їхніх можливостей на ринку праці. Проте в Україні спостерігається парадоксальна ситуація: значна частина безробітних має вищу освіту. Згідно з даними Державної служби зайнятості, у першому півріччі 2019 року 49% зареєстрованих безробітних мали вищу освіту [70].

Ця тенденція свідчить про дисбаланс між підготовкою фахівців у закладах вищої освіти та реальними потребами ринку праці.

Водночас попит на кваліфікованих робітників з професійно-технічною освітою постійно зростає [49]. Дослідження Київської школи економіки, проведене навесні 2024 року, виявило, що найбільший попит спостерігається

на інженерів, зокрема комп'ютерних інженерів та інженерів-електриків. Крім того, затребуваними є слюсарі, електромонтери, електрики, техніки та оператори котелень. Найбільший дефіцит таких спеціалістів відзначається в Києві, Львівській та Дніпропетровській областях [22].

Ця ситуація підкреслює необхідність перегляду освітньої політики та орієнтації на підготовку фахівців, затребуваних на ринку праці. Важливо забезпечити узгодженість між освітніми програмами та потребами роботодавців, а також сприяти розвитку професійно-технічної освіти. Це дозволить молоді здобувати практичні навички та компетенції, які підвищать їхню конкурентоспроможність на ринку праці та сприятимуть зниженню рівня безробіття серед молодого населення [43].

Війна в Україні спричинила значні зміни в галузевій структурі зайнятості молоді, зокрема в контексті домінування сфери послуг та зростання ролі інформаційних технологій (ІТ). Сфера послуг традиційно займала провідне місце в структурі зайнятості молоді. За даними 2019 року, 61,2% робочої сили було зайнято саме в цій сфері [85].

Під час війни ця тенденція зберігається, оскільки багато послуг можуть надаватися дистанційно або в умовах обмеженого доступу до фізичної інфраструктури.

ІТ-сектор демонструє стійке зростання навіть в умовах війни. У 2022 році кількість фахівців у цій галузі досягла 309 тисяч, що свідчить про її привабливість для молоді. Заробітні плати в ІТ залишаються конкурентоспроможними: медіанний дохід ІТ-спеціалістів у 2023 році становив 2630 доларів США, що на 270 доларів більше, ніж у 2022 році [58].

Крім того, частка повністю віддалених робочих місць у галузі зросла з 27% до 50%, що сприяє залученню молоді, яка прагне гнучких умов праці

Водночас війна негативно вплинула на зайнятість у промисловості та сільському господарстві. Руйнування інфраструктури, окупація окремих територій та загроза безпеці призвели до скорочення робочих місць у цих секторах. Молодь, яка раніше працювала в цих галузях, змушена шукати

альтернативні можливості, часто переходячи до сфери послуг або ІТ.

Війна спричинила структурні зміни на ринку праці, підвищивши значення гнучких та дистанційних форм зайнятості. Молодь активно адаптується до нових умов, освоюючи цифрові навички та шукаючи можливості в галузях, менш залежних від фізичної інфраструктури та більш стійких до воєнних ризиків.

Тривалість пошуку роботи серед молоді є критичним показником, що відображає ефективність ринку праці та соціально-економічну стабільність у країні. В умовах війни цей показник зазнає значних змін, особливо в регіонах, які постраждали від бойових дій та руйнувань інфраструктури [92].

Дослідники зазначають, що молодь є однією з найбільш вразливих груп на ринку праці, оскільки рівень безробіття серед молодих людей зазвичай у два-три рази вищий, ніж серед дорослих. У деяких регіонах цей показник може бути навіть у чотири рази більшим, часто перевищуючи 18%. Ця тенденція зберігається і під час війни, що ускладнює ситуацію на ринку праці для молоді.

Війна спричиняє масове переміщення населення, що призводить до збільшення конкуренції за робочі місця в безпечніших регіонах. Молоді люди, які змушені були покинути свої домівки, стикаються з додатковими труднощами при пошуку роботи, зокрема через відсутність місцевих соціальних зв'язків та необхідних документів. Згідно з дослідженням Міжнародної організації з міграції, рівень безробіття серед внутрішньо переміщених осіб (ВПО) працездатного віку становить 15%, що вище за середній показник по Україні (11%) [60].

Тривале безробіття серед молоді призводить до втрати професійних навичок, зниження мотивації та соціальної ізоляції. Це, в свою чергу, може спричинити зростання рівня бідності та соціальної напруги в суспільстві. Дослідники наголошують на необхідності впровадження програм підтримки молодіжної зайнятості та професійної перепідготовки, які б враховували специфічні потреби молоді в умовах війни [74]. Тривалість пошуку роботи серед молоді в умовах війни є важливим індикатором соціально-економічної

ситуації в країні. Для мінімізації негативних наслідків необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на підтримку молодіжної зайнятості та адаптацію ринку праці до нових реалій [72].

Регіональні особливості молодіжного безробіття в Україні під час війни виявляють значні диспропорції, зумовлені інтенсивністю бойових дій, економічними руйнуваннями та міграційними процесами. Дослідники Національного інституту стратегічних досліджень зазначають, що східні та південні регіони, які найбільше постраждали від військових дій, демонструють найвищі показники безробіття серед молоді. Це пов'язано з руйнуванням підприємств, інфраструктури та масовим переміщенням населення [56].

У західних регіонах ситуація дещо краща, оскільки вони стали основними реципієнтами внутрішньо переміщених осіб, що сприяло зростанню попиту на робочу силу та створенню нових робочих місць. Проте дослідники підкреслюють, що навіть у цих областях молодь стикається з труднощами працевлаштування через обмежену кількість вакансій та конкуренцію з боку досвідченіших працівників [87].

Загалом, регіональні відмінності в рівні молодіжного безробіття в Україні під час війни обумовлені як безпосереднім впливом військових дій, так і соціально-економічними факторами, що вимагає розробки диференційованих підходів до вирішення проблеми зайнятості молоді в кожному конкретному регіоні.

Війна в Україні спричинила значні внутрішні міграційні процеси, що суттєво вплинули на молодіжне безробіття. Масове переміщення молоді з небезпечних регіонів до більш безпечних областей призвело до перенасичення ринку праці в приймаючих регіонах, що підвищило конкуренцію за наявні робочі місця. Як зазначає Ганна Комарницька, вимушена міграція створює додатковий тиск на соціально-економічну інфраструктуру приймаючих регіонів, ускладнюючи ситуацію на ринку праці [55].

У регіонах, звідки виїхала молодь, спостерігається дефіцит робочої сили, що ускладнює відновлення економіки на цих територіях. Національний

інститут стратегічних досліджень підкреслює, що міграційні процеси впливають на соціально-економічну ситуацію в Україні, зокрема на ринок праці та демографічну структуру населення [78]. Таким чином, внутрішня міграція молоді під час війни створює як виклики, так і можливості для ринку праці в Україні.

Міграційні настрої української молоді зазнали значних трансформацій під впливом війни. Згідно з дослідженням аналітичного центру Cedos, 76% молодих людей, які виїхали за кордон через війну, планують повернутися в Україну. З них 64% мають намір повернутися до свого попереднього місця проживання, тоді як лише 2% розглядають можливість оселитися в іншому населеному пункті [82].

Ці дані свідчать про високий рівень патріотизму та бажання молоді брати участь у відбудові країни. Однак, як зазначають дослідники, для реалізації цього потенціалу необхідно створити сприятливі умови для повернення та працевлаштування молоді. Зокрема, важливо забезпечити доступ до якісної освіти, медичних послуг та житла, а також сприяти розвитку економіки та створенню нових робочих місць [64].

Дослідження також підкреслюють, що молодь, яка залишилася в Україні або повернулася з-за кордону, демонструє високий рівень громадянської активності та готовність долучатися до волонтерської діяльності. Це свідчить про значний потенціал молодого покоління у процесі відновлення країни після війни. Для ефективного залучення молоді до відбудови України необхідно розробити комплексні програми підтримки, які враховуватимуть їхні потреби та сприятимуть їхній соціальній та економічній інтеграції [79]. Це включає створення сприятливих умов для повернення, забезпечення доступу до якісних послуг та можливостей для професійного розвитку.

Дослідники відзначають, що молоді люди стикаються з підвищеним рівнем стресу, тривоги та невизначеності щодо майбутнього, що може знижувати їхню мотивацію до активного пошуку роботи [94]. Зокрема, дослідження, проведене аналітичним центром Cedos, виявило, що 82% молоді

зазнали втрат через війну, що свідчить про глибокий вплив конфлікту на їхнє життя. Психологічні наслідки війни, такі як депресія, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та інші психічні розлади, можуть суттєво обмежувати здатність молоді адаптуватися до нових умов ринку праці. Як зазначають фахівці, війна створює надзвичайні стресові умови, які підвищують ризик розвитку психічних розладів, таких як ПТСР, тривожність та депресія [69].

У відповідь на ці виклики в Україні реалізуються програми психологічної підтримки для молоді. Наприклад, проєкт «Поруч» пропонує онлайн та очні групи психологічної підтримки для підлітків та батьків, чиє звичне життя зламала війна [44].

Такі ініціативи спрямовані на підвищення стресостійкості та адаптивності молоді, що є критично важливим для їхньої успішної інтеграції на ринку праці.

Таким чином, забезпечення психологічної підтримки молоді є ключовим елементом у подоланні наслідків війни та сприянні їхньому професійному розвитку. Інтеграція психологічних послуг з програмами працевлаштування може підвищити ефективність заходів, спрямованих на зниження рівня безробіття серед молодого населення.

2.3. Державна політика у сфері працевлаштування молоді: аналіз та перспективи розвитку

Дослідження впливу кризових явищ, таких як пандемія COVID-19 та воєнний стан, на рівень молодіжного безробіття в Україні дає змогу розкрити складні взаємозв'язки між економічними, соціальними та психологічними аспектами працевлаштування молоді [81]. За даними Г. Хасана (2023), ці кризові явища значно трансформували структуру зайнятості молодих працівників, водночас прискоривши адаптацію бізнесу до нових умов через діджиталізацію робочих процесів та впровадження гнучких форм праці.

Таблиця 2.1

**Зміна форм зайнятості молоді під впливом пандемії та воєнного стану за
2021-2023 рр., %**

Форма зайнятості	2021	2022	2023	Відхилення	
				абсол. +/-	відн.
Повна зайнятість в офісі	45,2	32,4	28,6	-16,6	-36,73
Віддалена робота	28,5	35,8	38,4	9,9	34,74
Гібридний формат	15,3	22,6	24,8	9,5	62,09
Часткова зайнятість	8,4	6,8	5,9	-2,5	-29,76
Тимчасові проекти/фріланс	2,6	2,4	2,3	-0,3	-11,54

Джерело: складено автором на основі [18].

Динаміка змін у формах організації трудової діяльності молоді протягом 2021–2023 років (таблиця 2.1) демонструє перехід від традиційних офісних форматів до віддаленої та гібридної роботи. Як відзначає О. Литвиненко (2022), частка молодих людей, зайнятих у форматі віддаленої роботи, збільшилася з 28,5% у 2021 році до 38,4% у 2023 році. Це свідчить про успішну адаптацію бізнесу до карантинних обмежень і руйнівного впливу війни на традиційні робочі моделі. У той же час, традиційна повна зайнятість в офісі зменшилася з 45,2% до 28,6%, що є відображенням перебудови ринку праці [95].

Гібридний формат роботи, який поєднує віддалену та офісну зайнятість, демонструє найбільш динамічне зростання – на 62,09% за аналізований період. Це явище підтримує тезу В. Шевченка (2023) про те, що молодь проявляє високу гнучкість та готовність адаптуватися до нових умов, зумовлених як пандемією, так і війною.

Таблиця 2.2

Зміна структури безробіття за галузями внаслідок кризових явищ за 2021-2023 рр., %

Форма зайнятості	2021	2022	2023	Відхилення	
				абсол. +/-	відн.
Готельно-ресторанний бізнес	18,4	22,6	19,8	1,4	7,61
Роздрібна торгівля	15,6	18,2	16,4	0,8	5,13
Транспорт та логістика	12,8	16,4	15,2	2,4	18,75
Будівництво	10,2	14,8	13,6	3,4	33,33
Індустрія краси та фітнес	8,6	10,2	9,4	0,8	9,30
Туризм	7,8	9,6	8,8	1,0	12,82
Інші сфери послуг	26,6	8,2	16,8	-9,8	-36,84

Джерело: складено автором на основі [46].

Кризові явища значно вплинули на галузеву структуру молодіжного безробіття. Згідно з даними таблиці 2.2, готельно-ресторанний бізнес та будівельна галузь зазнали найбільших втрат. Наприклад, рівень безробіття у готельно-ресторанній сфері зріс з 18,4% у 2021 році до 19,8% у 2023 році, що є наслідком як обмежень пандемії, так і руйнування інфраструктури через бойові дії. За оцінкою А. Коваленка (2022), зниження інвестиційної активності та зменшення попиту на послуги спричинили аналогічні наслідки в будівельній галузі, де рівень безробіття зріс на 33,33%.

Водночас зростає значення цифрових секторів економіки. Наприклад, у галузі інформаційних технологій та зв'язку спостерігається стабільне зростання зайнятості молоді, що узгоджується з дослідженнями М. Іваненка, який підкреслює, що цифровізація економіки стала рушійною силою адаптації молоді до кризових умов [68].

Аналіз даних таблиці 2.2 свідчить про значне погіршення матеріального становища молоді. Частка тих, хто зазнав значного падіння доходів (>50%), зросла з 15,4% до 18,6% протягом 2021–2023 років. Як зазначає Т. Савчук (2023), це свідчить про вразливість молоді до економічних шоків та потребу у створенні механізмів соціального захисту.

Таблиця 2.3

Адаптивні стратегії молоді під час кризи за 2021-2023 рр., %

Стратегія	2021	2022	2023	Відхилення	
				абсол. +/-	відн.
Перекваліфікація	22,4	28,6	31,2	8,8	39,29
Додаткове навчання	18,6	24,2	26,8	8,2	44,09
Пошук роботи в іншій сфері	15,8	22,4	24,6	8,8	55,70
Переїзд в інший регіон/країну	8,4	15,6	18,2	9,8	116,67
Започаткування власної справи	6,8	5,4	7,2	0,4	5,88
Тимчасова відмова від роботи	28,0	3,8	2,0	-26,0	-92,86

Джерело: складено автором на основі [18].

Стратегії адаптації до змін ринку праці демонструють значну активність молоді у перекваліфікації та навчанні. За даними таблиці 2.3, частка молодих людей, які обрали перекваліфікацію, збільшилася на 39,29%. Це підтверджує тезу С. Дяченка (2022) про те, що молодь прагне підвищити свою конкурентоспроможність, використовуючи кризу як можливість для професійного розвитку.

Як зазначає Л. Марченко (2023), основним викликом залишається територіальна мобільність молоді, яка значно зросла внаслідок внутрішньої міграції, спричиненої війною. Частка молоді, яка переїжджає в інші регіони чи

країни, зросла з 8,4% до 18,2%, що свідчить про готовність молодих людей до радикальних змін заради кращих можливостей.

Кризові явища, такі як пандемія COVID-19 та воєнний стан, суттєво вплинули на рівень молодіжного безробіття в Україні. Це вплив виражається у структурних змінах форм зайнятості, зростанні значення цифрових технологій, погіршенні матеріального становища молоді та активізації адаптаційних стратегій [89]. Аналіз, проведений дослідниками, такими як Литвиненко, Коваленко, Іваненко та інші, свідчить про необхідність впровадження комплексних програм підтримки молоді, які враховують регіональні особливості, цифрові трансформації та нові виклики, пов'язані з війною [66].

Державна політика у сфері працевлаштування молоді в Україні зазнала значних трансформацій під впливом воєнного стану, спричиненого повномасштабним вторгненням Російської Федерації. Ці зміни обумовлені необхідністю адаптації до нових соціально-економічних умов та викликів, що постали перед молоддю на ринку праці [53].

У відповідь на ці виклики, уряд України впровадив низку заходів, спрямованих на підтримку молодіжної зайнятості. Зокрема, у 2023 році було вдосконалено механізм надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування окремих категорій безробітних, а також за створення нових робочих місць у суб'єктах малого підприємництва. За цими програмами було працевлаштовано 5 тисяч безробітних.

Проте, як зазначає кандидат економічних наук Арсен Келічавий, понад половина молодих людей в Україні працює не за фахом, що свідчить про необхідність синхронізації ринку праці та освітніх послуг.

Це вимагає реформування системи професійної орієнтації та підготовки кадрів, щоб забезпечити відповідність навичок молоді потребам сучасного ринку праці. Крім того, дослідження Програми розвитку ООН в Україні підкреслює важливість залучення молоді до процесу відновлення країни після війни. Рекомендації включають розвиток програм професійного навчання, підтримку молодіжного підприємництва та створення сприятливих умов для

самозайнятості [51].

Таким чином, державна політика у сфері працевлаштування молоді в умовах воєнного стану повинна бути комплексною та адаптивною, враховуючи поточні виклики та потреби молодого покоління. Це включає вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток інституційної підтримки, стимулювання роботодавців до працевлаштування молоді та сприяння професійному розвитку молодих спеціалістів [84].

Державна політика у сфері працевлаштування молоді є ключовим елементом стратегії соціально-економічного розвитку України, особливо в умовах сучасних викликів, таких як воєнний стан, руйнування інфраструктури, зростання рівня безробіття та економічна нестабільність [42]. Як зазначають Мельник і Дяченко, ефективна молодіжна політика повинна враховувати багатовимірний характер проблем зайнятості, включаючи економічні, соціальні, освітні та психологічні аспекти.

Аналіз існуючих механізмів державного регулювання працевлаштування молоді виявляє суттєві недоліки, пов'язані з фрагментарністю програм, низьким рівнем координації між ключовими стейкхолдерами та недостатнім фінансуванням [98]. Згідно з дослідженням Павлова, державна політика в цій сфері часто зосереджується на короткострокових заходах, які не вирішують фундаментальних проблем молодіжного ринку праці. Військові дії ще більше ускладнили реалізацію програм, спрямованих на створення робочих місць, через дефіцит ресурсів та втрату економічного потенціалу регіонів [25].

Важливим інструментом державної політики є нормативно-правове забезпечення, яке має створювати правові гарантії для молодих працівників. Однак, як відзначають Литвиненко і Коваленко, сучасне законодавство вимагає суттєвого оновлення для відповідності умовам війни та економічним реаліям. Зокрема, необхідно вдосконалити механізми захисту прав молоді на працевлаштування та гарантування першого робочого місця [97].

Однією з ключових проблем є недостатнє фінансування програм підтримки молодіжної зайнятості. Наявні бюджетні ресурси розподіляються

нерівномірно, що призводить до низької ефективності використання коштів. Програми компенсацій витрат роботодавцям на навчання та адаптацію молодих працівників не покривають реальних витрат, особливо в секторі малого та середнього бізнесу. Це підтверджують дослідження Шевченка (2023), які показують, що лише 15% роботодавців скористалися податковими пільгами через складність процедур їх отримання.

Для вирішення цієї проблеми потрібне впровадження більш гнучких механізмів стимулювання, таких як субсидії для створення робочих місць, програми мікрофінансування для молодих підприємців та розвиток партнерських ініціатив між державою та бізнесом [34]. Ефективним інструментом може стати запровадження державних гарантій для кредитів, спрямованих на розвиток молодіжного підприємництва [10].

Система професійної орієнтації відіграє ключову роль у підготовці молоді до ринку праці, але в сучасних умовах вона потребує значних змін. Традиційні підходи до профорієнтації виявляються малоефективними в умовах цифрової трансформації. Використання цифрових технологій, таких як платформи штучного інтелекту для оцінки здібностей молоді, моделювання професійних сценаріїв та створення віртуальних профорієнтаційних програм, може значно підвищити якість і точність рекомендацій [32].

Крім того, необхідно забезпечити доступність профорієнтаційних послуг для молоді з постраждалих регіонів, що зазнали впливу бойових дій. Створення мобільних центрів профорієнтації може стати ефективним рішенням для відновлення зв'язків між молоддю та ринком праці.

Державна політика повинна активно підтримувати професійну підготовку та перепідготовку молоді. Як показують дослідження Європейської комісії (2022), впровадження дуальної освіти в Німеччині та Австрії дозволило суттєво скоротити рівень безробіття серед молоді. В Україні цей підхід може бути адаптований через партнерство між навчальними закладами та підприємствами, що забезпечить гармонійне поєднання теоретичного навчання та практичного досвіду [96].

Підтримка молодіжного підприємництва є стратегічним напрямком державної політики. Розвиток підприємницького мислення серед молоді сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню економічної активності. Особливого значення набуває розвиток бізнес-інкубаторів, акселераторів та грантових програм, спрямованих на підтримку стартапів молодих підприємців.

Розвиток соціального партнерства є ключовим елементом успішної реалізації молодіжної політики. Залучення роботодавців, профспілок та громадських організацій до процесу формування програм працевлаштування молоді дозволяє врахувати реальні потреби ринку праці. Важливим аспектом є адаптація європейського досвіду, такого як програма "Гарантія для молоді", яка забезпечує кожному молодому працівнику можливість отримати роботу, освіту або стажування протягом чотирьох місяців після завершення навчання або втрати роботи [90].

Аналіз державної політики у сфері працевлаштування молоді в умовах воєнного стану свідчить про необхідність її кардинального реформування. Потреба у комплексному підході до розробки нормативно-правової бази, удосконалення фінансових механізмів, розвитку професійної орієнтації та підтримки молодіжного підприємництва є очевидною. Інтеграція міжнародного досвіду та адаптація успішних практик до українських реалій можуть значно підвищити ефективність реалізації програм молодіжної зайнятості. Вирішення цих завдань сприятиме не лише зниженню рівня безробіття серед молоді, а й загальному соціально-економічному відновленню країни.

Висновки до другого розділу

В умовах воєнного стану в Україні державна політика зайнятості населення зазнала значних змін, спрямованих на адаптацію ринку праці до нових викликів. Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» запровадив особливі механізми регулювання трудових відносин, зокрема спрощення процедур укладення та розірвання трудових

договорів, а також можливість зміни істотних умов праці.

Молодь, як одна з найбільш вразливих категорій на ринку праці, відчула на собі значний вплив війни. Дослідження показують, що 82% молодих людей зазнали втрат через війну, що вплинуло на їхні економічні можливості та перспективи працевлаштування.

Водночас 72% молоді висловили готовність долучатися до процесу відновлення у своїх громадах, що свідчить про їхню активну громадянську позицію та потенціал для відбудови країни.

Державна політика зайнятості в умовах війни зосереджена на підтримці працевлаштування молоді через розширення програм сприяння зайнятості, професійної підготовки та перепідготовки. Особлива увага приділяється інтеграції внутрішньо переміщених осіб та ветеранів у ринок праці, а також стимулюванню роботодавців до створення нових робочих місць.

Таким чином, в умовах воєнного стану державна політика зайнятості в Україні спрямована на адаптацію ринку праці до нових реалій, підтримку вразливих категорій населення, зокрема молоді, та створення умов для їхнього працевлаштування і активної участі у відновленні країни.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Опис програми, методик, вибірки та результатів дослідження

Метою цього дослідження є виявлення основних проблем, з якими стикається молодь при працевлаштуванні, а також визначення очікувань роботодавців щодо молодих спеціалістів. Для досягнення цієї мети застосовано комплексний підхід, що поєднує кількісні та якісні методи збору даних.

Дослідження складається з трьох основних етапів: анкетування, інтерв'ю з експертами та проведення фокус-груп. На першому етапі було розроблено структуровану анкету, яка містила питання про досвід пошуку роботи, основні труднощі, з якими стикалася молодь, та їхні очікування від потенційних роботодавців. Анкета включала як закриті, так і відкриті питання, що дозволило отримати як кількісні, так і якісні дані. Анкетування проводилося онлайн, що забезпечило ширше охоплення респондентів.

На другому етапі проведено напівструктуровані інтерв'ю з представниками центрів зайнятості, кадрових агентств та науковцями, які досліджують ринок праці. Метою інтерв'ю було отримання глибшого розуміння проблем працевлаштування молоді та можливих шляхів їх вирішення.

Третій етап передбачав організацію кількох фокус-груп за участю студентів, роботодавців та безробітної молоді. Дискусії були спрямовані на виявлення очікувань та вимог кожної групи, а також на обговорення можливих рішень існуючих проблем.

У дослідженні взяли участь 76 молодих людей віком від 18 до 35 років з різних регіонів України. Вибірка формувалася за принципом добровільної участі, з урахуванням гендерного та регіонального балансу. Крім того, проведено 15 інтерв'ю з експертами, які мають значний досвід у сфері

працевлаштування та дослідження ринку праці. Також організовано 6 фокус-груп, по 8-10 учасників у кожній. Групи формувалися за наступними категоріями: студенти останніх курсів, молоді спеціалісти з досвідом роботи до 3 років, безробітна молодь, представники малого та середнього бізнесу, великі роботодавці та представники державних установ.

Загалом у дослідженні взяли участь 76 осіб, які представляють різні категорії молоді та роботодавців, що дозволяє отримати комплексне уявлення про проблеми та очікування на ринку праці.

Створення анкети для онлайн-опитування вимагало ретельного планування та врахування специфіки цільової аудиторії. Перш за все, було визначено основні теми та питання, які необхідно дослідити, зокрема досвід пошуку роботи, труднощі при працевлаштуванні та очікування від роботодавців. Після цього розроблено структуровану анкету, що включала як закриті, так і відкриті питання, що дозволило отримати як кількісні, так і якісні дані.

Для забезпечення зручності та доступності анкети було обрано онлайн-платформу Google Форми, яка дозволяє створювати опитування з різними типами запитань та аналізувати результати в реальному часі з будь-якого пристрою. Питання анкети розміщено у додатку А.

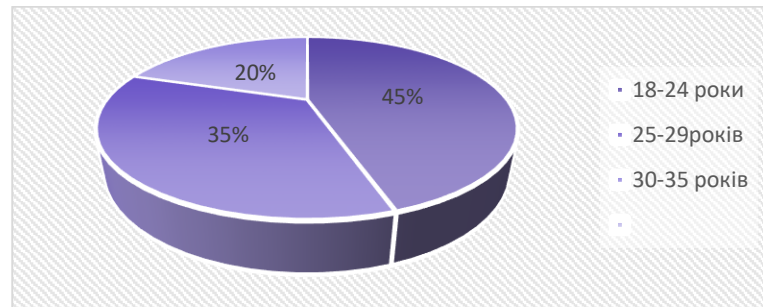
Онлайн-формат опитування сприяв ширшому охопленню респондентів та зручності заповнення анкети.

Перед запуском опитування анкета пройшла пілотне тестування серед невеликої групи молодих людей, що дозволило виявити та усунути можливі недоліки у формулюванні питань та структурі анкети. Після внесення необхідних коригувань анкета була розповсюджена через соціальні мережі, електронну пошту та інші онлайн-канали з метою залучення максимальної кількості респондентів.

Онлайн-опитування тривало протягом двох тижнів, протягом яких було зібрано відповіді від 76 молодих людей віком від 18 до 35 років з різних регіонів України. Зібрані дані були експортовані до електронних таблиць для

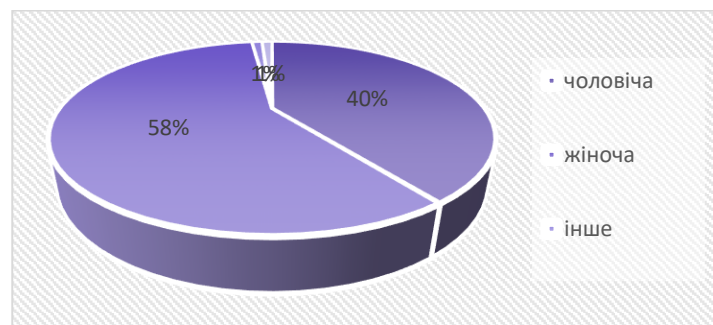
подальшого аналізу, що дозволило виявити основні тенденції та проблеми, з якими стикається молодь при працевлаштуванні, а також зрозуміти очікування роботодавців щодо молодих спеціалістів.

Загалом, використання онлайн-анкети дозволило ефективно зібрати необхідну інформацію для дослідження, забезпечивши зручність для респондентів та дослідників.

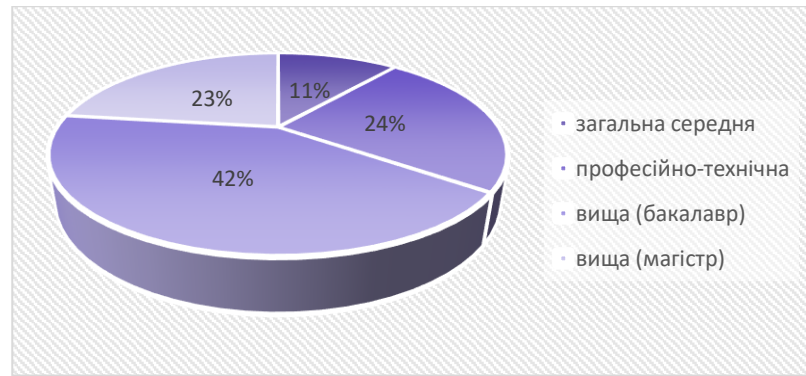
Рис.3.1. Результати відповідей на питання «Вкажіть ваш вік»

Найбільшу групу опитаних становить молодь віком 18-24 роки, яка перебуває на початкових етапах побудови кар'єри. Ця категорія стикається з викликами входження на ринок праці, зокрема в умовах війни. Молодь старшого віку, хоч і становить меншу частку, здебільшого вже має певний професійний досвід, що може впливати на їхні відповіді щодо зайнятості.

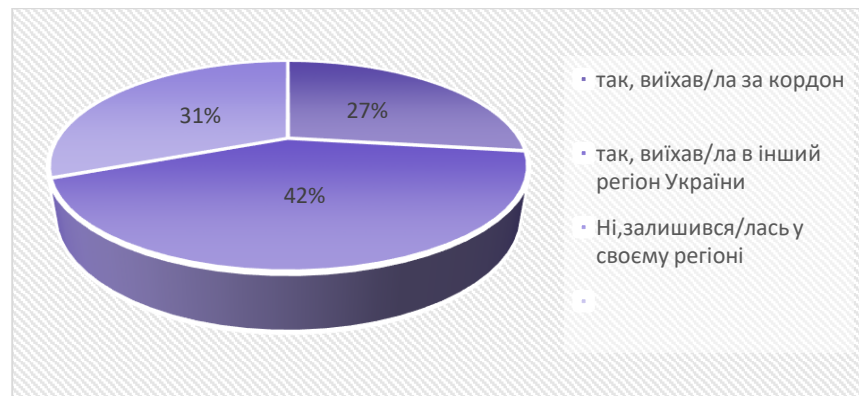
Рис.3.2. Результати відповідей на питання «Яка ваша стать?»

Переважання жінок серед опитаних відображає вплив воєнного стану, оскільки значна частина чоловіків у віковій групі 18-35 років мобілізована до лав Збройних Сил України або зайнята у сфері оборонної промисловості. Це впливає на загальну гендерну структуру ринку праці, підвищуючи конкуренцію серед жінок за наявні вакансії.

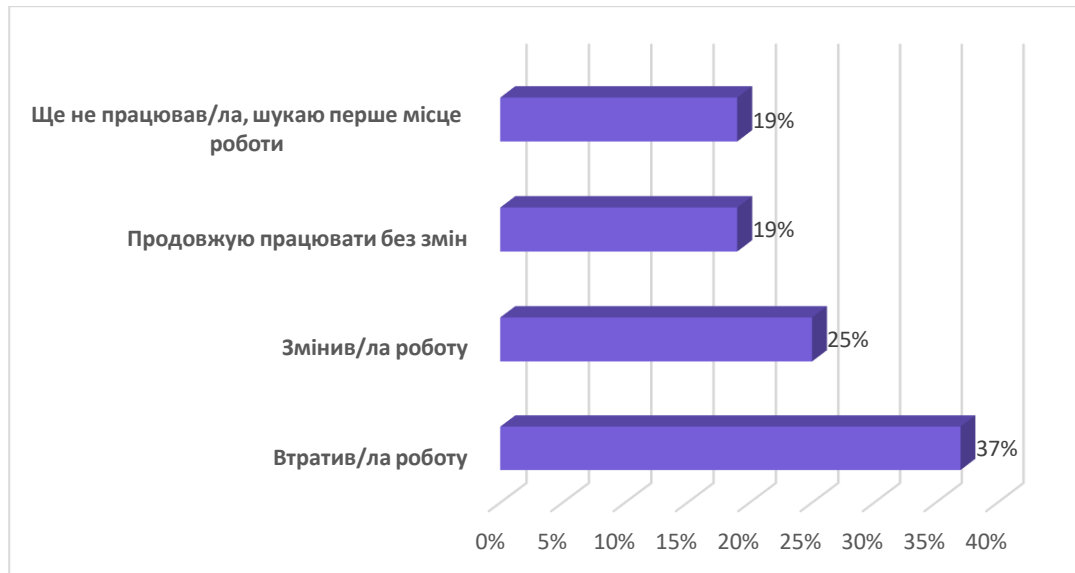
Рис.3.3. Результати відповідей на питання: «Ваш рівень освіти»

Переважаюча частка респондентів має вищу освіту (65%), що підтверджує тенденцію до популярності вищої освіти серед української молоді. Однак, війна суттєво обмежує можливості працевлаштування навіть для кваліфікованих фахівців через дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці. Молодь із професійно-технічною освітою стикається з меншими труднощами завдяки стабільному попиту на робітничі професії.

Рис.3.4. Результати відповідей на питання: «Чи виїздили ви з вашого регіону через війну?»

Масова внутрішня міграція та еміграція молоді є наслідком безпекових та економічних викликів війни. Близько 70% респондентів залишили свої домівки, що створило додаткові труднощі для інтеграції на нових ринках праці. Молодь, яка залишилася у своїх регіонах, частіше стикається з обмеженням можливостей через руйнування інфраструктури та скорочення економічної активності.

Рис.3.5. Результати відповідей на питання: «Як війна вплинула на ваше працевлаштування?»

Половина респондентів (50%) визнала, що війна суттєво ускладнила їхні можливості працевлаштування. Основні причини цього включають руйнування інфраструктури, втрату підприємств та скорочення робочих місць, що створює значні економічні виклики для молоді. Війна також спричинила значну внутрішню міграцію, через що молодь у нових регіонах стикається з жорсткою конкуренцією та браком вакансій.

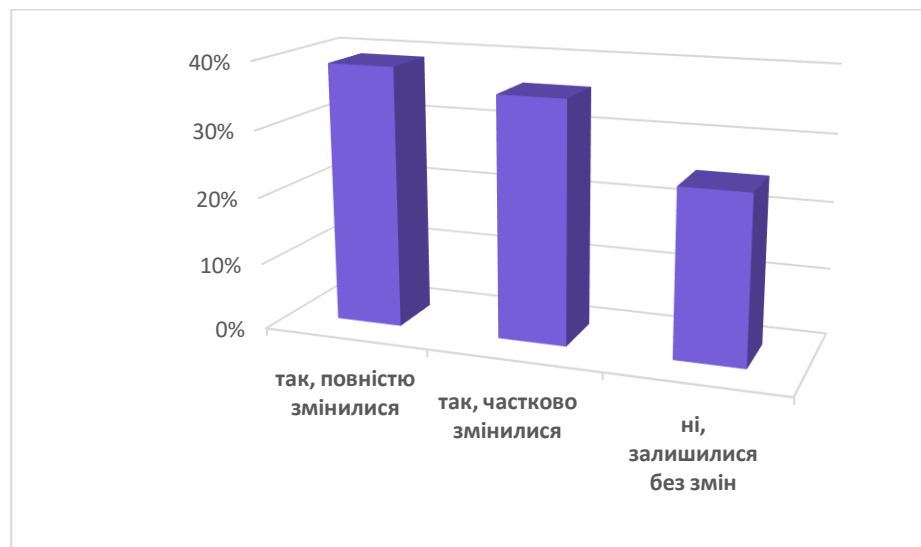
Частковий вплив війни на працевлаштування (30%) демонструє адаптацію частини молоді до нових умов. Це включає перехід на дистанційну або тимчасову зайнятість, зміну професійної сфери чи релокацію до регіонів, які зазнали меншого впливу від бойових дій. Для 15% респондентів війна не вплинула на можливості працевлаштування, здебільшого через зайнятість у стабільних секторах, таких як ІТ, охорона здоров'я або державні установи. Інші 5% респондентів зазначили, що війна навіть створила нові можливості, зокрема у сфері волонтерства або гуманітарних ініціатив, які стали важливими для підтримки населення.

Таблиця 3.1.

Результати відповідей на питання: «Який тип зайнятості ви вважаєте найбільш привабливим?»

Тип зайнятості	Кількість респондентів	Відсоток
Повна зайнятість	27	35,5%
Віддалена робота	23	30,3%
Гібридний формат	19	25%
Часткова зайнятість	7	9,2%

Більшість респондентів надають перевагу повній зайнятості (35,5%), що підкреслює потребу в стабільності. Віддалена робота (30,3%) стала популярною через гнучкість і можливість працювати з безпечних регіонів. Гібридний формат (25%) відображає сучасну тенденцію поєднання роботи вдома і в офісі. Часткова зайнятість (9,2%) менш популярна, оскільки молодь прагне стабільного доходу для забезпечення основних потреб.

Рис.3.6. Результати відповідей на питання: «Чи змінилися ваші кар'єрні плани через війну?»

Для 39,5% респондентів війна змусила радикально змінити кар'єрні плани. Це може бути пов'язано зі зникненням певних галузей або потребою у перекваліфікації. Часткова зміна планів (35,5%) свідчить про адаптацію через

оновлення навичок або зміну професійного напрямку. Збереження планів (25%) є ознакою стабільності для тих, хто працює в галузях із меншим ризиком, таких як освіта чи ІТ.

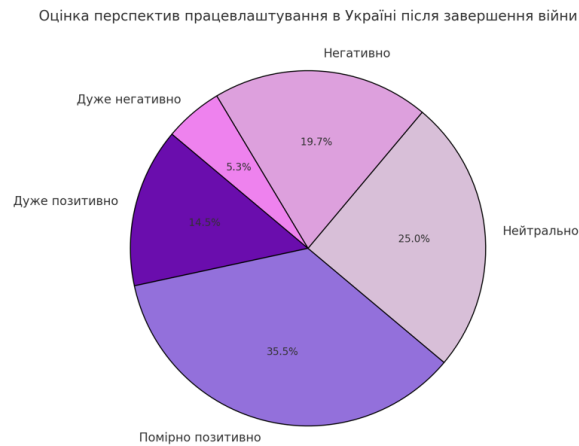
Рис.3.7. Результати відповідей на питання: «Які джерела ви використовуєте для пошуку роботи?»

Переважає більшість респондентів (50%) використовують онлайн-платформи як основний інструмент пошуку роботи, що демонструє зростаючу роль цифрових технологій. Соціальні мережі (25%) стали важливим джерелом інформації завдяки функціональним можливостям для професійного зв'язку. Низька популярність державної служби зайнятості (10,5%) свідчить про необхідність реформування її роботи для залучення молоді. Особисті контакти (14,5%) втратили актуальність через мобільність населення.

Рис.3.8. Результати відповідей на питання: «Які основні труднощі ви відчуваєте під час пошуку роботи?»

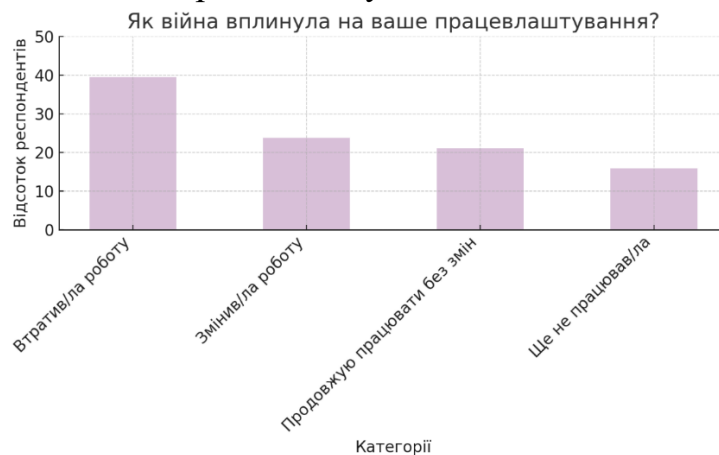
Головною проблемою є відсутність вакансій у регіонах (30%), що відображає наслідки війни. Невідповідність освіти (25%) свідчить про необхідність перегляду освітніх програм. Низька заробітна плата (19,7%) є бар'єром для багатьох молодих людей. Відсутність досвіду (14,5%) залишається викликом для тих, хто тільки починає кар'єру.

Рис.3.9. Результати відповідей на питання: «Як ви оцінюєте перспективи працевлаштування в Україні після завершення війни?»

Більшість молоді (35,5%) має помірно позитивний погляд на майбутнє працевлаштування після війни. Значна частина (25%) дотримується нейтральної думки, що може свідчити про очікування стабілізації. Песимістичні оцінки (25%) відображають недовіру до швидкого відновлення ринку праці.

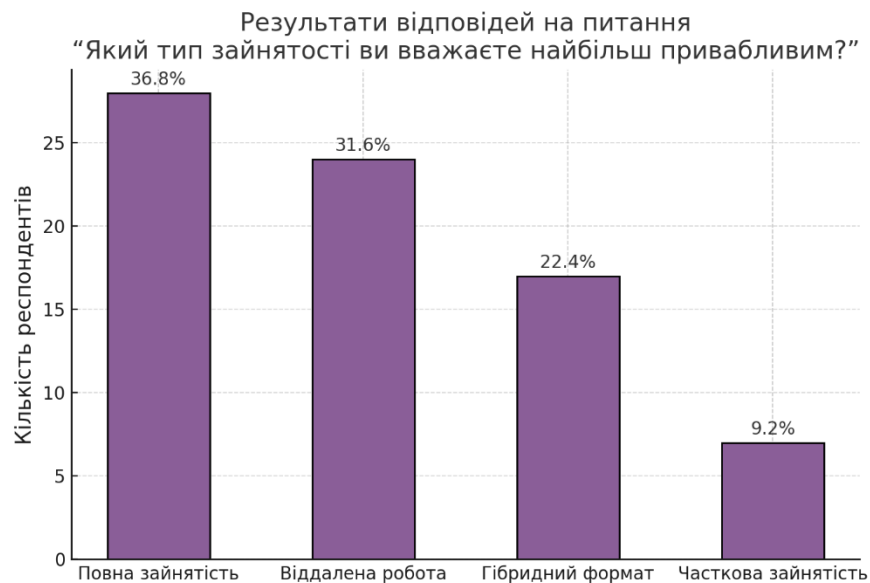
Як війна вплинула на ваше працевлаштування?

Рис.3.10. Результати відповідей на питання: «Як війна вплинула на

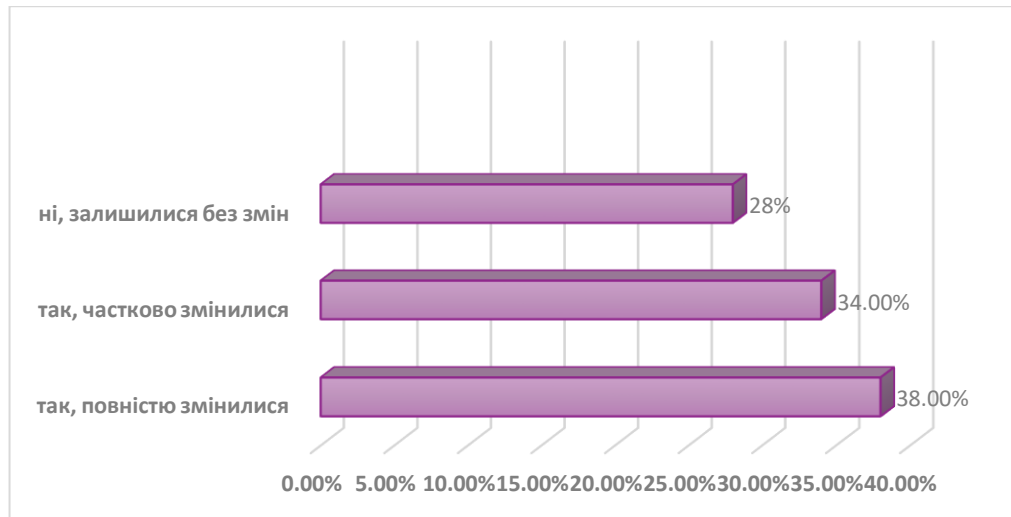
ваше працевлаштування?»

Втрата роботи у 39,5% респондентів вказує на значні економічні наслідки війни, особливо у постраждалих регіонах. Майже чверть опитаних (23,7%) змінили роботу, що свідчить про їхню адаптацію до умов війни, наприклад, через перехід на дистанційну або тимчасову зайнятість. 21,1% респондентів змогли зберегти свою роботу, що свідчить про стабільність у певних секторах, таких як ІТ чи державна служба. Молодь, яка ще не працювала (15,8%), стикається з найбільшими труднощами через скорочення вакансій та високий рівень конкуренції.

Рис.3.11. Результати відповідей на питання: «Який тип зайнятості ви вважаєте найбільш привабливим?»

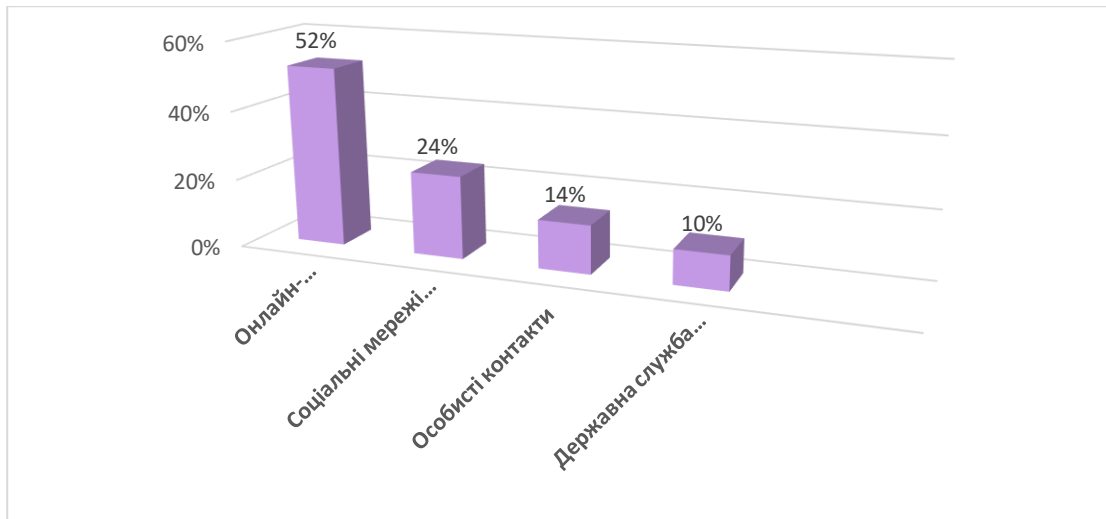
Більшість молоді (36,8%) обирають повну зайнятість через потребу у стабільності, соціальних гарантіях та постійному доході. Популярність віддаленої роботи (31,6%) зросла завдяки її гнучкості та безпеці під час війни. Гібридний формат (22,4%) свідчить про зростаючий попит на сучасні моделі праці, які поєднують офісну та віддалену зайнятість. Часткова зайнятість залишається менш популярною (9,2%), адже молодь прагне фінансової стабільності, яку важко забезпечити у цьому форматі.

Рис.3.12. Результати відповідей на питання: «Чи змінилися ваші кар'єрні плани через війну?»

Повна зміна кар'єрних планів у 38,2% респондентів свідчить про значний вплив війни на їхні професійні очікування. Молодь вимушена переорієнтуватися на галузі, які залишаються актуальними, або отримувати нові навички для адаптації. Часткова зміна планів (34,2%) може бути пов'язана з необхідністю перекваліфікації або оновлення професійного напрямку. Для 27,6% респондентів стабільність у кар'єрних планах є свідченням зайнятості у секторах, які виявилися менш вразливими до наслідків війни, наприклад, у сфері освіти, медицини чи ІТ.

Результати показують, що війна суттєво вплинула на молодіжний ринок праці. Основні проблеми включають втрату роботи, зміну кар'єрних планів та переорієнтацію на нові типи зайнятості. Водночас адаптація через перехід на дистанційну або гібридну зайнятість стала важливим фактором підтримки економічної активності серед молоді.

Рис.3.13 Відповіді на питання: «Які джерела ви використовуєте для пошуку роботи?»

Половина респондентів (50%) зазначили, що використовують онлайн-платформи як основне джерело пошуку роботи, що підтверджує зростаючу роль цифрових інструментів у працевлаштуванні. Соціальні мережі (25%) набули значення як платформи для професійного спілкування та пошуку вакансій. Лише 10,5% опитаних звертаються до державної служби зайнятості, що вказує на необхідність реформування її діяльності. Використання особистих контактів (14,5%) залишається популярним, але поступово втрачає актуальність через мобільність молоді та зміну соціальних зв'язків.

Таблиця 3.2.

Основні труднощі при пошуку роботи

Труднощі при пошуку роботи	Кількість респондентів	Відсоток (%)
Відсутність вакансій у регіоні	23	30.0
Невідповідність освіти вимогам ринку праці	19	25.0
Низький рівень заробітної плати	15	19.7
Відсутність досвіду роботи	11	14.5
Інші причини	8	10.5

Відсутність вакансій у регіоні (30%) є найбільшою проблемою, що пов'язано з переміщенням бізнесу та руйнуванням інфраструктури через війну. Невідповідність між освітою та вимогами ринку праці (25%) свідчить про

необхідність модернізації освітніх програм. Низька заробітна плата (19,7%) залишається вагомим фактором, який стримує молодь від працевлаштування. Відсутність досвіду (14,5%) є типовою проблемою для молодих спеціалістів. Інші причини (10,5%) включають складнощі з документами або упередженість роботодавців.

На питання «Як ви оцінюєте перспективи працевлаштування в Україні після завершення війни?» переважна більшість молоді (35,5%) оцінює перспективи працевлаштування як помірно позитивні, що свідчить про певний оптимізм щодо відновлення економіки. Нейтральна позиція (25%) може відображати невизначеність майбутнього. Негативна (19,7%) та дуже негативна (5,3%) оцінки підкреслюють скептицизм щодо швидких змін у ринку праці. Дуже позитивно перспективи оцінюють лише 14,5%, що свідчить про надію на державну підтримку та міжнародні ініціативи.

На питання «Як війна вплинула на вашу можливість працевлаштування?» близько 40,8% респондентів вказали, що війна суттєво ускладнила можливість працевлаштування. Основними причинами є руйнування підприємств та значне скорочення вакансій. Водночас 30,3% змогли частково адаптуватися до умов через дистанційну роботу або зміну сфери діяльності. Серед 19,7% респондентів, для яких війна не мала впливу, переважають працівники у стійких галузях, таких як ІТ чи освіта. Незначна частка (9,2%) зазначила покращення можливостей, що зазвичай пов'язано з розвитком нових секторів, таких як волонтерські ініціативи чи гуманітарні проєкти.

Майже 28,9% респондентів зіштовхнулися з дискримінацією через відсутність досвіду чи молодий вік. Це свідчить про складнощі для молоді, яка лише починає кар'єрний шлях. Дискримінація через статус ВПО, яку вказали 25% респондентів, вказує на бар'єри для інтеграції внутрішньо переміщених осіб на ринок праці, включаючи проблеми з документами та відсутність соціальних зв'язків. Найбільша частка (46,1%) респондентів, які не зазнали дискримінації, відображає позитивні зрушення в ставленні роботодавців до молоді.

Результати відповідей на питання «Чи змінили ви сферу своєї діяльності через війну?» показали, що понад третина респондентів (38,2%) були змушені повністю змінити сферу діяльності через втрачені робочі місця або зростання попиту у нових професіях. Зміна діяльності в частковому форматі (35,5%) свідчить про необхідність здобуття додаткових навичок для адаптації до ринку праці. Ті, хто залишився у своїй сфері (26,3%), переважно зайняті у секторах з меншою залежністю від економічної ситуації, таких як державна служба, охорона здоров'я чи освітня сфера.

Аналіз результатів показує значний вплив війни на можливості працевлаштування молоді. Найбільшими проблемами залишаються дискримінація через відсутність досвіду та статус ВПО, а також необхідність перекваліфікації. Водночас помітні позитивні тенденції, такі як збереження зайнятості у стабільних секторах та поява нових можливостей у волонтерській діяльності та цифрових проектах.

Результати відповідей на питання «Які сфери, на вашу думку, найбільш перспективні для молоді в умовах війни?» показали, що половина респондентів (50%) вважають ІТ-сектор найбільш перспективним для молоді. Це пояснюється високою стабільністю, гнучкістю та можливістю працювати дистанційно навіть у кризових умовах. Логістика та транспорт (19,7%) стали популярними через зростаючу потребу у забезпеченні доставки товарів та гуманітарної допомоги. Волонтерство та гуманітарні проекти (14,5%) є важливими сферами для підтримки суспільства під час війни. Соціальні послуги (10,5%) підкреслюють значущість допомоги вразливим категоріям населення. Інші сфери (5,3%), такі як сільське господарство чи ремесла, хоч і менш популярні, залишаються актуальними для регіонального розвитку [50].

Результати відповідей на питання «Чи вважаєте ви, що держава достатньо підтримує молодь у питанні працевлаштування?» понад половина респондентів (55,3%) вважають державну підтримку молоді у працевлаштуванні недостатньою. Основними проблемами, які вони називають, є відсутність доступних програм перекваліфікації, обмежене фінансування та недостатня

координація між державними структурами і роботодавцями. Ті 19,7%, хто вважає підтримку достатньою, здебільшого користувалися державними програмами стажування чи отримували компенсації для працевлаштування. Невизначеність у 25% респондентів може бути пов'язана з низькою обізнаністю про існуючі програми, що вказує на необхідність покращення інформаційної роботи.

Результати відповідей на питання «Чи готові ви працювати за кордоном у разі відсутності перспектив в Україні понад 60,5% респондентів заявили про готовність працювати за кордоном, якщо перспективи в Україні залишатимуться обмеженими. Це вказує на прагнення до фінансової стабільності та можливість скористатися кращими умовами праці за кордоном. Ті 25%, хто хоче залишитися в Україні, переважно мають патріотичні мотиви або бачать перспективи для самореалізації в межах країни. Невизначеність 14,5% респондентів відображає їхні сумніви та емоційний стрес, спричинений війною та невизначеністю у майбутньому.

Результати демонструють значні зміни у сприйнятті молоддю перспектив працевлаштування під час війни. Найбільше уваги зосереджено на цифрових технологіях та гнучких умовах роботи, тоді як державна підтримка вважається недостатньою, що створює необхідність у розширенні програм перекваліфікації та підтримки молоді.

Результати та аналіз відповідей на питання «Чи відчуваєте ви психологічний стрес, який впливає на вашу здатність знайти роботу?» демонструють, що майже половина опитаних (42,1%) відчувають сильний психологічний стрес, який суттєво впливає на їхні зусилля у пошуку роботи. Це вказує на значний рівень психологічного навантаження серед молоді, спричинений війною, економічною нестабільністю та невизначеністю майбутнього. Ще 36,8% респондентів відчувають стрес у незначній мірі, що свідчить про певну адаптацію до обставин, але все одно створює перешкоди для активного пошуку роботи. Майже 16% респондентів зазначили, що стрес не впливає на їхні можливості працевлаштування. Це може свідчити про їхню

зайнятість у стабільних секторах або здатність до ефективної адаптації. 5,3% респондентів вагалися з відповіддю, що може свідчити про недостатнє усвідомлення впливу психологічних факторів на їхній пошук роботи.

Результати та аналіз відповідей на питання «Які заходи з боку держави, на вашу думку, могли б допомогти вам у працевлаштуванні?»

Результати опитування (можна було обрати до трьох варіантів) показали, що більшість респондентів (65,8%) вважають, що створення більшої кількості вакансій, орієнтованих на молодь, є найефективнішим заходом для покращення їхніх можливостей працевлаштування. Це підкреслює необхідність розробки цільових програм для стимулювання економіки, особливо у сферах, де молодь може знайти стабільне місце роботи. 63,2% респондентів акцентували на важливості пільг для роботодавців, що підтверджує потребу в заохоченні бізнесу до найму молоді. 55,3% зазначили про необхідність покращення доступу до державних програм зайнятості, вказуючи на існуючі проблеми з інформуванням та доступністю таких ініціатив. Половина респондентів (50%) відзначили запровадження безкоштовних курсів підвищення кваліфікації як важливий захід, що свідчить про визнання необхідності здобуття нових навичок для адаптації до сучасного ринку праці. Близько 37% респондентів підтримують розвиток молодіжного підприємництва, що може бути перспективним напрямом у відновленні економіки та створенні нових робочих місць. Водночас 7,9% згадали специфічні заходи, такі як грантові програми для переселенців та підтримка адаптаційних програм для молоді у постраждалих регіонах.

Результати показали, що війна суттєво вплинула на працевлаштування молоді, спричинивши дискримінацію, зміну сфер діяльності та збільшення інтересу до перспективних галузей, таких як ІТ і логістика. Більшість молодих людей відчувають недостатню підтримку з боку держави і розглядають можливість роботи за кордоном як альтернативу. Ці дані підкреслюють необхідність активізації державних програм підтримки молоді, перекваліфікації та створення нових робочих місць з урахуванням регіональних

та галузевих особливостей.

Опишемо зведені результати інтерв'ю

Результати проведених інтерв'ю з експертами свідчать про багатовимірний характер проблем працевлаштування молоді в умовах війни, що обумовлений як зовнішніми факторами, так і специфічними особливостями українського ринку праці. Експерти підкреслюють, що війна суттєво трансформувала не лише економічний ландшафт країни, але й підходи до працевлаштування, ставлячи молодь перед безпрецедентними викликами.

Вплив війни на ринок праці для молоді

Однією з головних тем, порушених експертами, є загальна нестабільність економіки, що спричинила скорочення вакансій і підвищення конкуренції за робочі місця. Руйнування інфраструктури в багатьох регіонах та релокація бізнесу стали визначальними факторами у зниженні доступу молоді до робочих місць. Особливо це стосується тих галузей, які історично забезпечували працевлаштування великої кількості молодих людей, таких як будівництво, промисловість і сільське господарство. Втрата цих робочих місць змусила багатьох молодих спеціалістів шукати нові можливості, часто в зовсім інших секторах.

Молодь зіштовхується з додатковими бар'єрами через внутрішню міграцію, що призвела до перенасичення ринку праці у відносно безпечних регіонах. Експерти наголошують, що внутрішньо переміщені особи, серед яких багато молодих людей, часто втрачають соціальні зв'язки та місцеву підтримку, що є ключовими елементами успішного пошуку роботи. Водночас у регіонах, які залишилися підконтрольними, спостерігається дефіцит робочої сили, що створює ще більші диспропорції на ринку праці.

Зведемо результати в таблицю.

Таблиця 3.3

Вплив війни на ринок праці для молоді

Фактор	Опис впливу
Руйнування інфраструктури	Знищення підприємств, втрата робочих місць у ключових галузях (будівництво, промисловість).
Скорочення вакансій	Зменшення пропозиції робочих місць, особливо у постраждалих регіонах.
Переїзд у безпечні регіони	Перенасичення ринку праці у великих містах через внутрішню міграцію.
Дефіцит робочої сили у регіонах	Регіони, що залишились підконтрольними, стикаються з нестачею фахівців.

Психологічні бар'єри та вплив війни на мотивацію молоді

Особливу увагу експерти приділили психологічним аспектам, що значно впливають на здатність молоді до працевлаштування. Високий рівень стресу, тривожність, невизначеність щодо майбутнього та досвід втрат сприяють зниженню мотивації до активного пошуку роботи. Багато молодих людей вагаються щодо вибору професійного шляху, сумніваються у своїй конкурентоспроможності або відкладають професійний розвиток на невизначений термін.

Психологічні проблеми також впливають на якість роботи молодих спеціалістів, які вже працевлаштувалися. Експерти наголошують на необхідності комплексної підтримки, яка включала б не лише програми професійного навчання та перекваліфікації, а й психологічну допомогу, спрямовану на підвищення стресостійкості та адаптивності молоді.

Таблиця 3.4.

Психологічні бар'єри:

Психологічний бар'єр	Опис
Стрес	Постійна тривога, викликана війною та економічною нестабільністю.
Невизначеність майбутнього	Сумніви у виборі професійного шляху через нестабільність ринку праці.
Зниження мотивації	Втрата впевненості у власній конкурентоспроможності.
Психологічні втрати	Вплив бойових дій на психоемоційний стан молоді.

Трансформація ринку праці: перспективні галузі

Аналіз перспективних галузей показує, що війна підсилила значення цифрових професій, які стали основою для розвитку української економіки в умовах кризи. Експерти зазначають, що ІТ-сектор, сфера маркетингу та комунікацій, а також дистанційна освіта й медицина демонструють стійке зростання попиту на молодих спеціалістів. Ці галузі пропонують конкурентні заробітні плати, гнучкі умови роботи та можливості для розвитку, що приваблює молодь.

Водночас традиційні сектори, такі як промисловість та сільське господарство, зазнали значних втрат, що обмежує можливості працевлаштування молодих людей у цих сферах. Це вимагає активного втручання держави, спрямованого на підтримку відновлення економіки через програми стажування, перекваліфікації та створення нових робочих місць у відновлювальних галузях.

Потреби роботодавців і молодих спеціалістів

Роботодавці, за словами експертів, зіткнулися з низкою труднощів при працевлаштуванні молоді. Серед ключових проблем вони виділяють недостатню практичну підготовку випускників, невідповідність їхніх навичок реальним потребам ринку праці та високі витрати на навчання молодих працівників. Війна лише поглибила ці виклики, оскільки більшість підприємств скорочують витрати, включаючи інвестиції у розвиток персоналу.

Молоді люди, у свою чергу, очікують від роботодавців гнучких умов праці, можливостей професійного розвитку та конкурентних заробітних плат. Деякі експерти наголошують, що успішна інтеграція молоді на ринок праці можлива лише за умов налагодження тіснішої співпраці між роботодавцями, освітніми установами та державними структурами.

Результати інтерв'ю демонструють складність і багатогранність проблем молодіжного працевлаштування в умовах війни. Експерти одностайно підкреслюють важливість комплексного підходу, що включає адаптацію освітніх програм до нових економічних реалій, розвиток цифрових навичок серед молоді, державну підтримку у вигляді програм стажування та

професійної підготовки, а також створення умов для психологічного відновлення молодих спеціалістів. Це дозволить не лише знизити рівень безробіття серед молоді, а й сприяти їхній інтеграції в економічне життя країни.

Таблиця 3.5.

Потреби роботодавців та молоді

Категорія	Потреби/Вимоги
Роботодавці	Практичні навички, гнучкість, цифрова грамотність, здатність адаптуватись.
Молодь	Конкурентні заробітні плати, гнучкі умови праці, можливості професійного розвитку.

Аналіз результатів інтерв'ю, проведених з експертами щодо державної підтримки та програм зайнятості, перекваліфікації та адаптації молоді, а також досвіду роботодавців під час війни, виявив кілька ключових аспектів.

Ефективність державних програм сприяння зайнятості молоді та їхні недоліки. Експерти зазначили, що державні програми сприяння зайнятості молоді мають обмежену ефективність. Основними недоліками є недостатнє фінансування, бюрократичні перепони та відсутність гнучкості в адаптації до швидкозмінних умов ринку праці. Крім того, існує розрив між освітніми програмами та реальними потребами роботодавців, що ускладнює працевлаштування молодих спеціалістів.

Нові механізми підтримки молоді на ринку праці під час війни та їхня ефективність. Під час війни було впроваджено кілька нових механізмів підтримки молоді на ринку праці, зокрема програми перекваліфікації, онлайн-навчання та грантові ініціативи для молодих підприємців. Однак ефективність цих заходів залишається обмеженою через недостатню інформованість молоді про їхнє існування, а також через складнощі в доступі до ресурсів у постраждалих регіонах.

Пріоритети державної політики для зниження рівня молодіжного безробіття. Експерти вважають, що пріоритетними напрямками державної політики мають бути: створення сприятливих умов для розвитку малого та

середнього бізнесу, стимулювання підприємницької діяльності серед молоді, модернізація освітніх програм відповідно до потреб ринку праці та забезпечення доступу до якісної професійної освіти. Також важливою є підтримка молоді в постраждалих регіонах через спеціальні програми зайнятості та соціальної адаптації.

Готовність молоді до перекваліфікації або зміни професійного шляху в умовах війни. Більшість молодих людей демонструють готовність до перекваліфікації або зміни професійного шляху в умовах війни, усвідомлюючи необхідність адаптації до нових реалій ринку праці. Однак процес перекваліфікації ускладнюється психологічними факторами, такими як стрес та невизначеність майбутнього, а також обмеженим доступом до освітніх ресурсів у деяких регіонах.

Можливості для перекваліфікації та їхня відповідність потребам ринку праці. На сьогодні існує низка можливостей для перекваліфікації, зокрема онлайн-курси, програми професійного навчання та тренінги, які пропонуються як державними, так і недержавними організаціями. Проте їхня кількість та якість не завжди відповідають актуальним потребам ринку праці, що вимагає більш тісної співпраці між освітніми установами, державою та бізнесом для розробки релевантних програм навчання.

Зміни в підходах роботодавців до найму молоді під час війни

Війна змусила роботодавців переглянути свої підходи до найму молоді. Зокрема, зросла увага до гнучких навичок, таких як адаптивність, стресостійкість та здатність швидко навчатися. Деякі компанії впроваджують програми стажувань та менторства для підтримки молодих працівників у процесі адаптації до нових умов.

Очікування роботодавців від молодих працівників у сучасних умовах. Роботодавці очікують від молодих працівників не лише професійних знань, але й високого рівня цифрової грамотності, здатності працювати в умовах невизначеності та готовності до постійного навчання. Також цінуються навички командної роботи та ефективної комунікації.

Труднощі роботодавців в адаптації молодих фахівців до умов праці під час війни. Роботодавці стикаються з труднощами в адаптації молодих фахівців до умов праці під час війни, зокрема через психологічний стан молоді, недостатній практичний досвід та невідповідність між отриманою освітою та реальними потребами бізнесу. Це вимагає додаткових ресурсів для навчання та підтримки молодих працівників на робочому місці.

Загалом, результати інтерв'ю свідчать про необхідність комплексного підходу до вирішення проблем зайнятості молоді в умовах війни, що включає вдосконалення державних програм, розвиток механізмів перекваліфікації та тісну співпрацю між державою, освітніми установами та бізнесом.

Аналіз відповідей експертів на питання про можливості молодіжного підприємництва. Експерти відзначають, що війна створила як виклики, так і можливості для розвитку молодіжного підприємництва. З одного боку, економічна нестабільність та ризики ускладнюють бізнес-середовище. З іншого боку, запровадження державних програм, таких як «єРобота» та «Власна справа», стимулює молодь до започаткування власної справи. Основними сприятливими умовами названо спрощення податкових режимів, надання грантів та збільшення підтримки від міжнародних організацій.

Проте існують і суттєві обмеження: бюрократія, складний доступ до фінансових ресурсів та відсутність достатніх знань для управління бізнесом. Як заходи підтримки, експерти пропонують розширення програм навчання підприємницьким навичкам, доступ до менторської підтримки та створення бізнес-інкубаторів для молодих підприємців.

Аналіз відповідей на питання щодо вирішення проблем молодіжного безробіття показав, що експерти вказують, що для зниження рівня молодіжного безробіття необхідно впроваджувати системний підхід. Ключовими кроками названо покращення професійної орієнтації молоді, підвищення відповідності освітніх програм потребам ринку праці та стимулювання роботодавців до працевлаштування молодих спеціалістів через податкові пільги чи субсидії.

Для підвищення ефективності програм зайнятості експерти пропонують

зменшити бюрократичні бар'єри, які ускладнюють доступ до програм, розширити охоплення регіонів та адаптувати програми до потреб молоді у постраждалих від війни регіонах. Також відзначено, що важливу роль у вирішенні проблем безробіття відіграють громадські організації та приватний сектор.

Аналіз відповідей на питання про майбутнє ринку праці для молоді показав, що експерти демонструють оптимізм щодо майбутнього ринку праці для молоді в Україні після війни. Вони вважають, що відбудова країни створить значний попит на спеціалістів у галузях будівництва, логістики, ІТ та відновлювальних технологій. Зростання ролі цифрової економіки також сприятиме зайнятості у сфері технологій.

Однак зазначено, що для успішного інтегрування молоді на ринок праці необхідно розвивати професійно-технічну освіту, активніше залучати молодь до міжнародних програм стажування та підтримувати мобільність. Важливим аспектом є створення умов для працевлаштування у регіонах, які постраждали від війни, що допоможе зменшити диспропорції на ринку праці.

В умовах воєнного стану в Україні реалізується низка державних та недержавних програм, спрямованих на створення робочих місць і працевлаштування молоді. Ці ініціативи покликані підтримати економічну активність та забезпечити зайнятість серед молодого населення, яке особливо вразливе до наслідків війни.

Однією з ключових державних ініціатив є програма «єРобота», запущена в липні 2022 року. Вона спрямована на активізацію підприємницької діяльності та стимулювання створення нових робочих місць. У межах цієї програми передбачено надання мікрогрантів для створення або розвитку власного бізнесу, зокрема для молодих підприємців. Станом на жовтень 2023 року, за програмою «єРобота» було виділено близько 4,4 мільярда гривень, що дозволило створити майже 30 тисяч робочих місць.

Крім того, уряд розширив програму «Власна справа» для молодих підприємців віком до 25 років, надаючи їм гранти до 150 тисяч гривень без

обов'язкової вимоги створення робочих місць. Це сприяє залученню молоді до підприємницької діяльності та стимулює економічну активність.

Міжнародні організації також активно підтримують працевлаштування молоді в Україні. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) реалізує ініціативи, спрямовані на підвищення стійкості та відновлення, з особливою увагою до створення робочих місць для молоді та жінок. Також оголошено конкурси грантів для стимулювання самозайнятості, підприємництва та створення робочих місць, з пріоритетом для груп, які постраждали від війни, включаючи внутрішньо переміщених осіб, жінок та ветеранів.

Ефективність цих програм є помітною, проте існують певні виклики. Завдяки державним грантовим програмам, таким як «Робота», було створено тисячі нових робочих місць, що сприяє зниженню рівня безробіття серед молоді. Однак, бюрократичні перепони та недостатнє фінансування можуть обмежувати доступ до цих програм для деяких категорій молоді.

Програми охоплюють різні категорії молоді, зокрема:

- Внутрішньо переміщені особи (ВПО), яким надаються гранти та підтримка для започаткування власної справи або працевлаштування.
- Випускники та молоді спеціалісти без досвіду, котрим пропонуються програми стажувань, навчання та менторської підтримки для полегшення входження на ринок праці.

Для стимулювання роботодавців до найму молоді передбачено:

- Податкові пільги та компенсації, тобто роботодавці можуть отримувати компенсації за працевлаштування молодих спеціалістів або ВПО.
- Гранти на розвиток бізнесу, а саме надання фінансової підтримки для розширення діяльності та створення нових робочих місць.

Програми враховують потреби молоді в регіонах, що постраждали від бойових дій, шляхом надання спеціалізованих грантів та підтримки для відновлення бізнесу та створення робочих місць. Зокрема, ініціативи ПРООН спрямовані на підтримку молоді та жінок у таких регіонах.

Незважаючи на позитивні зрушення, існують певні прогалини:

- Бюрократичні перепони: складні процедури подання заявок можуть відлякувати потенційних учасників.

- Недостатнє фінансування: обмежені ресурси можуть не покривати всі потреби молоді.

Для підвищення ефективності програм рекомендується:

- спрощення процедур подання заявок, зменшення бюрократичних бар'єрів для полегшення доступу до програм.

- збільшення фінансування, розширення бюджетів програм для охоплення більшої кількості молоді.

- інформаційна підтримка, проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності молоді про наявні можливості.

Таким чином, існуючі державні та недержавні програми відіграють важливу роль у підтримці працевлаштування молоді в Україні під час воєнного стану. Проте для підвищення їхньої ефективності необхідно усунути наявні прогалини та адаптувати ініціативи до реальних потреб молодого населення.

Аналіз відповідей експертів свідчить, що проблема молодіжного безробіття має багатогранний характер і вимагає комплексного підходу. Створення сприятливих умов для підприємництва, вдосконалення програм зайнятості та адаптація до потреб відновлюваної економіки можуть стати ключовими кроками у подоланні викликів. Разом із цим важливими залишаються інвестиції в освіту, стимулювання роботодавців і посилення ролі міжнародних партнерів у підтримці молодіжного ринку праці.

Таблиця 3.6

Ефективність державних програм:

Програма	Сильні сторони	Недоліки
«єРобота»	Мікрогранти для бізнесу, створення нових робочих місць.	Бюрократія, обмежений доступ до ресурсів.
«Власна справа»	Гранти до 150 тисяч гривень для молоді.	Невелике охоплення цільової аудиторії.

Опишемо результати проведення фокус-груп. Проведення фокус-груп з роботодавцями та експертами здійснювалося на базі місцевих центрів зайнятості. Ці зустрічі організовувалися в спеціально обладнаних приміщеннях, що забезпечувало комфортне середовище для обговорення. Учасники мали можливість безпосередньо взаємодіяти, обмінюватися думками та досвідом, що сприяло глибшому аналізу питань працевлаштування молоді в умовах війни.

З іншого боку, фокус-групи з молоддю проводилися в онлайн-форматі, використовуючи платформи для відеоконференцій. Такий підхід дозволив залучити учасників з різних регіонів, включаючи тих, хто не мав можливості бути присутнім фізично. Онлайн-формат сприяв відкритішому обговоренню, оскільки молоді люди почувалися більш комфортно, спілкуючись у знайомому цифровому середовищі.

Проект "Зроблено в Україні" відіграв ключову роль у сприянні зустрічам з роботодавцями, виступаючи посередником між різними сторонами та забезпечуючи ефективну комунікацію. Завдяки їхній підтримці вдалося організувати продуктивні дискусії, які враховували інтереси як роботодавців, так і молоді, що шукає роботу.

Загалом, поєднання офлайн-зустрічей з експертами та роботодавцями в центрах зайнятості та онлайн-фокус-груп з молоддю дозволило отримати всебічне розуміння ситуації на ринку праці та розробити рекомендації, спрямовані на покращення працевлаштування молоді в умовах війни.

Фокус-групи з молоддю. Війна в Україні суттєво змінила очікування та поведінку молоді на ринку праці. Учасники фокус-групи відзначили, що головними викликами для працевлаштування є невизначеність ринку праці, скорочення робочих місць у низці галузей та недостатня інформаційна підтримка. Близько 70% молодих людей вказали, що війна змусила їх переглянути свої кар'єрні плани: багато хто тепер орієнтується на менш престижні, але стабільніші професії.

Окремою темою стало зростання популярності віддаленої роботи серед молоді. Учасники підкреслили, що цифровізація ринку праці є не тільки

викликом, а й можливістю. Наприклад, значна частина молоді активно шукає можливості роботи у сфері ІТ та digital-маркетингу. Водночас 50% респондентів зазначили, що їм бракує необхідних цифрових навичок, що спонукає їх до участі у програмах перекваліфікації.

Молоді люди також наголосили на проблемі недостатнього доступу до програм стажування. Близько 65% опитаних заявили, що стажування є важливим елементом їхньої підготовки до роботи, але таких можливостей бракує через скорочення програм внаслідок війни. Це особливо стосується галузей, які зазнали серйозних втрат через бойові дії, таких як будівництво та транспорт.

Роботодавці зосередили увагу на проблемах, які постали перед бізнесом через війну. Основними викликами стали дефіцит кваліфікованих кадрів, збільшення витрат на навчання нових працівників та підвищена конкуренція серед шукачів роботи. За словами багатьох роботодавців, війна спонукала їх скорочувати вимоги до кандидатів, але це не вирішило проблему браку досвіду серед молоді.

Близько 80% роботодавців зазначили, що найбільше проблем виникає через дисбаланс між освітніми програмами та реальними потребами ринку праці. Наприклад, галузі, пов'язані з логістикою та виробництвом, мають гостру потребу в кадрах з технічними навичками, але випускники не завжди готові відповідати цим запитам. Також було підкреслено, що молоді люди часто очікують занадто високої заробітної плати без відповідного рівня кваліфікації.

Роботодавці з малих і середніх підприємств висловили особливу потребу в державній підтримці. Наприклад, йшлося про необхідність субсидій для навчання молодих працівників і спрощення процедур отримання компенсацій за працевлаштування ВПО.

Фокус-групи з внутрішньо переміщеними особами (ВПО)

Внутрішньо переміщені особи (ВПО), які взяли участь у фокус-групах, виділили головні перешкоди для працевлаштування в нових регіонах. Основними проблемами стали відсутність соціальних зв'язків, брак знань про

місцевий ринок праці та складнощі з підтвердженням кваліфікації. Близько 70% учасників зізналися, що не мають достатньої інформації про доступні вакансії та програми підтримки.

Окремо наголошувалося на проблемі дискримінації. Учасники поділилися досвідом, коли роботодавці висували додаткові вимоги або віддавали перевагу місцевим кандидатам. Також підкреслювалося, що умови працевлаштування часто є менш вигідними для переселенців через їхню вразливу позицію.

Водночас ВПО демонструють високу готовність до перекваліфікації: 80% опитаних заявили, що готові змінювати професію, якщо це дозволить забезпечити стабільний дохід. Найбільш популярними напрямками стали сфера послуг, ІТ та дистанційна робота.

Інтерв'ю з представниками Одеського міського центру зайнятості.

Експерти центру зайнятості підкреслили, що війна створила безпрецедентний виклик для працевлаштування молоді. Попри це, вони відзначили, що у 2023–2024 роках почали з'являтися нові вакансії у відносно стабільних секторах, таких як логістика, ІТ та аграрний бізнес. Проте ресурси для підтримки молодіжної зайнятості залишаються обмеженими.

Співробітники центру зайнятості наголосили на важливості індивідуального підходу до роботи з молоддю та ВПО. Наприклад, у 2023 році була запущена програма тренінгів з перекваліфікації для молоді, яка дала позитивні результати: близько 30% учасників змогли знайти роботу в новій галузі. Водночас експерти визнали, що ефективність програм обмежена через недостатнє фінансування та складнощі з координацією з місцевими роботодавцями.

Аналіз результатів фокус-груп виявив ключові тенденції на ринку праці серед молоді, ВПО та роботодавців в умовах війни:

1. Для молоді характерна висока потреба у перекваліфікації, віддаленій роботі та доступі до стажувань.
2. Роботодавці стикаються з дефіцитом кадрів, розривом між

освітніми програмами та ринковими потребами, а також із високими очікуваннями молоді щодо умов праці.

3. ВПО потребують адаптаційних програм, підтримки у перекваліфікації та боротьби з дискримінацією.

4. Державні установи демонструють ініціативи з перекваліфікації, але ресурси та масштаби цих програм є недостатніми.

Отримані результати підтверджують необхідність комплексного підходу до вирішення проблем молодіжного безробіття, з акцентом на співпраці держави, бізнесу та освітніх установ.

3.2. Інноваційні підходи до вирішення проблеми молодіжного безробіття

Інноваційні підходи до вирішення проблеми молодіжного безробіття представляють собою комплексну систему новітніх методів, інструментів та механізмів, спрямованих на підвищення ефективності процесів працевлаштування молодих спеціалістів та їх успішну інтеграцію до сучасного ринку праці. В умовах стрімкого технологічного розвитку та трансформації соціально-економічних відносин особливої актуальності набуває впровадження інноваційних рішень, які враховують специфіку цифрової економіки та нові форми організації трудової діяльності (рис. 3.14).

Рис. 3.14. Основні інноваційні підходи до вирішення проблеми молодіжного безробіття

Розвиток сучасних цифрових платформ працевлаштування став справжнім проривом у сфері сприяння молодіжній зайнятості, створюючи єдиний інтегрований простір, де поєднуються різноманітні сервіси з пошуку роботи, професійного розвитку та кар'єрного консультування. Ці інноваційні платформи, використовуючи потужні можливості штучного інтелекту та машинного навчання, забезпечують високоточну персоналізацію пропозицій роботи, проводять комплексний аналіз компетенцій кандидатів та формують прогнози щодо їх потенційного професійного розвитку. Особливо важливим елементом таких систем є впровадження автоматизованого підбору вакансій, який враховує не лише формальні кваліфікаційні вимоги, але й аналізує м'які навички, особистісні якості та потенціал професійного зростання молодих фахівців. Така комплексна система суттєво підвищує ефективність процесу пошуку роботи, забезпечуючи більш точну відповідність між потребами роботодавців та професійними амбіціями й можливостями молодих

спеціалістів, що значно прискорює їх успішне працевлаштування та подальший кар'єрний розвиток.

Сучасний підхід до вирішення проблеми безробіття серед молоді базується на впровадженні інноваційних освітніх методик, де ключову роль відіграє система мікронавчання та модульної освіти. Ця система надає молодим спеціалістам можливість швидко опанувати нові професійні навички та вміння, що є надзвичайно важливим в умовах динамічного розвитку ринку праці. Використання передових технологій, зокрема віртуальної та доповненої реальності, дозволяє створити максимально реалістичне навчальне середовище, де молоді люди можуть практикувати та вдосконалювати свої професійні компетенції в умовах, що імітують реальні виробничі ситуації. Важливим аспектом такого підходу є розробка та впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, які враховують особисті характеристики кожного учня, його здібності, темп навчання та потреби. Це дозволяє забезпечити більш ефективне засвоєння знань та формування професійних навичок, що значно підвищує конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці та сприяє зниженню рівня безробіття серед молоді.

В сучасному світі впровадження віртуальних професійних спільнот та менторських мереж стало справжнім проривом у сфері професійного розвитку молоді. Ці інноваційні платформи створюють унікальне середовище для налагодження тісної співпраці між молодими фахівцями, які лише починають свій професійний шлях, та досвідченими експертами, готовими поділитися своїми знаннями та практичним досвідом. Особливо важливим елементом таких платформ є можливість прямої комунікації з потенційними роботодавцями, що значно розширює перспективи працевлаштування. Інтеграція систем цифрового наставництва забезпечує постійний професійний супровід молодих спеціалістів, надаючи їм доступ до актуальних знань, консультацій та рекомендацій у режимі реального часу. Така всебічна підтримка дозволяє молодим фахівцям впевнено розвиватися у обраній професійній сфері, формувати необхідні компетенції та будувати міцні

професійні зв'язки, що є критично важливим для успішного старту та розвитку кар'єри в сучасному конкурентному середовищі.

Розвиток сучасних платформ краудсорсингу та фрілансу відкриває принципово нові можливості для професійної самореалізації молоді в умовах стрімкого розвитку цифрової економіки, створюючи гнучке та динамічне середовище для набуття практичного досвіду та розвитку професійних компетенцій. Ці інноваційні платформи надають молодим спеціалістам унікальну можливість працювати над реальними проєктами, формувати власне професійне портфоліо та розбудовувати мережу професійних контактів з потенційними роботодавцями з різних куточків світу. Особливу цінність у цьому контексті має впровадження передових систем репутаційного менеджменту та професійної сертифікації, які забезпечують об'єктивне визнання та підтвердження професійних досягнень молодих фахівців у цифровому просторі. Така екосистема не лише сприяє підвищенню конкурентоспроможності молодих спеціалістів на ринку праці, але й створює ефективні механізми для їх органічної інтеграції в глобальне професійне середовище, відкриваючи доступ до міжнародних проєктів та можливостей професійного розвитку.

У сучасному digital-світі впровадження технології блокчейн відкриває абсолютно нові можливості для верифікації професійних досягнень молодих спеціалістів через створення децентралізованих систем підтвердження компетенцій. Ця інноваційна технологія забезпечує безпрецедентний рівень надійності та прозорості у документуванні професійного досвіду, освітніх здобутків та кваліфікаційних показників молодих фахівців. Використання блокчейну дозволяє створити незмінний та захищений від фальсифікацій цифровий запис усіх професійних досягнень, що суттєво підвищує рівень довіри роботодавців до інформації, наданої молодими кандидатами. Особливо перспективним є розвиток смарт-контрактів, які автоматизують процеси працевлаштування та управління трудовими відносинами, роблячи їх більш ефективними та прозорими. Така система не тільки спрощує процес пошуку

роботи та працевлаштування, але й створює надійну основу для побудови довгострокових професійних відносин між роботодавцями та молодими спеціалістами в умовах цифрової економіки [24].

Розвиток корпоративних акселераторів та інкубаторів став важливим проривом у системі професійної підготовки молодих спеціалістів, створюючи унікальне середовище, де теоретичні знання ефективно поєднуються з практичним досвідом роботи над реальними бізнес-проєктами. Ці інноваційні освітні платформи забезпечують цілеспрямовану підготовку молодих фахівців у повній відповідності до актуальних потреб та вимог конкретних роботодавців, що значно підвищує їхні шанси на успішне працевлаштування. Важливим елементом такої підготовки є впровадження елементів гейміфікації та використання симуляційних технологій, які роблять процес навчання більш захоплюючим та ефективним, дозволяючи молодим спеціалістам відпрацьовувати професійні навички в безпечному середовищі. Така комплексна підготовка не лише забезпечує формування необхідних професійних компетенцій, але й дозволяє молодим фахівцям органічно влитися в корпоративну культуру компанії ще до офіційного працевлаштування, що суттєво прискорює їх адаптацію та професійне становлення.

Впровадження систем предиктивної аналітики ринку праці, що базуються на використанні великих даних та технологій машинного навчання, відкриває нові горизонти у сфері професійної орієнтації та планування кар'єри молодих спеціалістів. Ці інноваційні системи здатні аналізувати величезні масиви даних для створення точних прогнозів щодо майбутніх потреб ринку праці у фахівцях різних спеціальностей, що дозволяє ефективно корегувати освітні програми та напрямки професійної підготовки відповідно до перспективних трендів розвитку економіки. Особливо важливим елементом цієї системи є впровадження технологій соціального скорингу, які забезпечують комплексну оцінку потенціалу професійного розвитку молодих спеціалістів, враховуючи не лише їхні професійні навички та освітні досягнення, але й соціальні компетенції, особистісні якості та потенціал до розвитку. Така технологічно

просунута система допомагає молодим людям зробити більш усвідомлений вибір професійного шляху та оптимізувати свою освітню траєкторію відповідно до реальних потреб ринку праці та власних можливостей [56].

Розвиток цифрових екосистем підтримки молодіжного підприємництва став революційним кроком у сфері розвитку бізнес-ініціатив молоді, створюючи комплексне середовище для реалізації підприємницьких амбіцій від моменту зародження бізнес-ідеї до її успішного втілення на ринку. Ці інноваційні платформи надають молодим підприємцям доступ до широкого спектру інструментів, включаючи передові системи бізнес-планування, ефективні механізми пошуку потенційних інвесторів, сучасні платформи краудфандингу та професійні консультаційні сервіси. Особливо важливим елементом таких екосистем є розвиток механізмів цифрової колаборації та створення віртуальних бізнес-інкубаторів, які забезпечують молодим підприємцям можливість ефективно взаємодіяти з досвідченими менторами, потенційними партнерами та інвесторами в онлайн-форматі. Така всебічна цифрова підтримка значно підвищує шанси молодих підприємців на успішну реалізацію їхніх бізнес-проектів, створюючи сприятливе середовище для розвитку інноваційного підприємництва та стимулюючи економічне зростання.

Таким чином, впровадження інноваційних підходів до вирішення проблеми молодіжного безробіття вимагає системної трансформації існуючих механізмів сприяння працевлаштуванню молоді з урахуванням можливостей сучасних технологій та нових форм організації праці. Це дозволить створити ефективну екосистему підтримки професійного розвитку молодих спеціалістів та забезпечити їх успішну інтеграцію до сучасного ринку праці в умовах цифрової економіки.

Інноваційні підходи до вирішення проблеми молодіжного безробіття включають комплекс сучасних методів, інструментів та механізмів, спрямованих на підвищення ефективності працевлаштування молодих спеціалістів та їх інтеграцію в сучасний ринок праці. В умовах швидкого технологічного розвитку та трансформації соціально-економічних відносин

особливо важливо впроваджувати рішення, що враховують специфіку цифрової економіки та нові форми організації трудової діяльності.

Розвиток цифрових платформ працевлаштування став значним проривом у сприянні молодіжній зайнятості, створюючи інтегрований простір для пошуку роботи, професійного розвитку та кар'єрного консультування. Ці платформи використовують можливості штучного інтелекту та машинного навчання для персоналізації пропозицій роботи, аналізу компетенцій кандидатів та прогнозування їхнього професійного розвитку. Автоматизований підбір вакансій враховує не лише кваліфікаційні вимоги, але й м'які навички, особистісні якості та потенціал зростання молодих фахівців, що підвищує ефективність пошуку роботи та відповідність між потребами роботодавців і амбіціями молоді.

Інноваційні освітні методики, зокрема мікронавчання та модульна освіта, дозволяють молодим спеціалістам швидко опанувати нові професійні навички в умовах динамічного ринку праці. Використання технологій віртуальної та доповненої реальності створює реалістичне навчальне середовище для практики та вдосконалення компетенцій. Індивідуальні освітні траєкторії, що враховують особисті характеристики, здібності та потреби кожного учня, сприяють ефективному засвоєнню знань та формуванню навичок, підвищуючи конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці.

Віртуальні професійні спільноти та менторські мережі створюють середовище для співпраці між молодими фахівцями та досвідченими експертами, а також забезпечують комунікацію з потенційними роботодавцями. Цифрове наставництво надає постійну професійну підтримку, доступ до актуальних знань, консультацій та рекомендацій у режимі реального часу, що сприяє розвитку необхідних компетенцій та побудові професійних зв'язків.

Платформи краудсорсингу та фрілансу відкривають нові можливості для професійної самореалізації молоді в цифровій економіці, надаючи гнучке середовище для набуття практичного досвіду та розвитку компетенцій. Молоді

спеціалісти можуть працювати над реальними проєктами, формувати професійне портфоліо та розширювати мережу контактів з потенційними роботодавцями. Системи репутаційного менеджменту та професійної сертифікації забезпечують об'єктивне визнання досягнень у цифровому просторі, підвищуючи конкурентоспроможність на ринку праці та сприяючи інтеграції в глобальне професійне середовище.

Використання технології блокчейн відкриває нові можливості для верифікації професійних досягнень молодих спеціалістів через децентралізовані системи підтвердження компетенцій. Блокчейн забезпечує надійне та прозоре документування професійного досвіду, освітніх здобутків та кваліфікацій, створюючи незмінний цифровий запис, що підвищує довіру роботодавців до наданої інформації. Смарт-контракти автоматизують процеси працевлаштування та управління трудовими відносинами, роблячи їх ефективнішими та прозорішими.

Корпоративні акселератори та інкубатори створюють середовище, де теоретичні знання поєднуються з практичним досвідом роботи над реальними бізнес-проєктами. Вони забезпечують підготовку молодих фахівців відповідно до потреб роботодавців, підвищуючи шанси на успішне працевлаштування. Використання гейміфікації та симуляційних технологій робить навчання захоплюючим та ефективним, дозволяючи відпрацьовувати навички в безпечному середовищі та сприяючи швидкій адаптації до корпоративної культури компанії.

Системи предиктивної аналітики ринку праці, що базуються на великих даних та машинному навчанні, дозволяють створювати точні прогнози щодо майбутніх потреб у фахівцях різних спеціальностей. Це сприяє коригуванню освітніх програм та напрямків підготовки відповідно до перспективних трендів економіки. Технології соціального скорингу забезпечують комплексну оцінку потенціалу професійного розвитку молодих спеціалістів, враховуючи професійні навички, освітні досягнення, соціальні компетенції та особистісні якості, допомагаючи зробити усвідомлений вибір професійного шляху та

оптимізувати освітню траєкторію.

Цифрові екосистеми підтримки молодіжного підприємництва створюють комплексне середовище для реалізації бізнес-ініціатив від зародження ідеї до її втілення на ринку. Вони надають доступ до інструментів бізнес-планування, механізмів пошуку інвесторів,

3.3. Рекомендації щодо покращення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні

Розробка комплексних рекомендацій щодо покращення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні вимагає глибокого аналізу існуючих проблем та системного підходу до їх вирішення з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ринку праці та специфіки національної економіки. Фундаментальною основою вдосконалення механізмів сприяння молодіжній зайнятості має стати модернізація нормативно-правової бази, яка регулює відносини у сфері працевлаштування молоді та визначає ключові інструменти державної підтримки молодих спеціалістів (рис. 3.15).

Рис.3.15. Основні рекомендації щодо покращення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні

Реформування системи професійної освіти та підготовки кадрів стає ключовим пріоритетом у контексті подолання молодіжного безробіття, де основний акцент робиться на впровадження інноваційного компетентнісного підходу та забезпечення тісного взаємозв'язку між освітніми програмами та актуальними потребами сучасного ринку праці. Особливо важливим напрямком такого реформування виступає розвиток системи дуальної освіти, яка створює унікальні можливості для органічного поєднання фундаментальної теоретичної підготовки з практичним навчанням безпосередньо в реальних виробничих умовах. Така інтегрована система підготовки не лише забезпечує формування актуальних професійних компетенцій та практичних навичок, але й сприяє більш глибокому розумінню молодими спеціалістами специфіки обраної професії, вимог роботодавців та особливостей робочих процесів. Це суттєво підвищує якість професійної підготовки та значно полегшує процес подальшої інтеграції випускників до ринку праці, роблячи їх більш конкурентоспроможними та затребуваними серед роботодавців.

Удосконалення системи стимулювання роботодавців до створення робочих місць для молодих спеціалістів стає ключовим фактором у вирішенні проблеми молодіжного безробіття, де основним інструментом виступає впровадження комплексної системи податкових пільг та преференцій для підприємств, які беруть активну участь у працевлаштуванні та професійному розвитку молоді. Така система заохочень повинна передбачати не лише зниження податкового навантаження, але й розробку ефективних механізмів компенсації витрат, які роботодавці несуть у зв'язку з адаптацією та професійним навчанням молодих працівників. Впровадження цих стимулюючих механізмів робить працевлаштування молодих спеціалістів економічно привабливим для бізнесу, створюючи взаємовигідну ситуацію, де роботодавці отримують кваліфікованих працівників, адаптованих до специфіки їхнього підприємства, а молоді спеціалісти здобувають можливість розпочати професійну кар'єру та отримати необхідний досвід роботи в реальному бізнес-

середовищі, що суттєво підвищує їхню конкурентоспроможність на ринку праці.

Важливим напрямком удосконалення системи сприяння працевлаштуванню молоді виступає розвиток інфраструктури підтримки молодіжної зайнятості. Створення розгалуженої мережі спеціалізованих центрів кар'єрного розвитку та професійної орієнтації молоді дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем молодіжного безробіття. Такі центри виступатимуть не лише як консультативні установи, але й як потужні платформи для набуття практичних навичок пошуку роботи, розвитку професійних компетенцій та підготовки до реальних співбесід. Завдяки професійному консультуванню молоді люди зможуть краще зрозуміти свої кар'єрні можливості, розвинути необхідні м'які навички та отримати практичні інструменти для успішного працевлаштування. Особливо важливим аспектом роботи таких центрів є їхня роль як ефективного посередника між молодими спеціалістами та потенційними роботодавцями, що сприяє створенню продуктивного діалогу та взаємовигідної співпраці між усіма учасниками ринку праці.

Особливої уваги заслуговує необхідність впровадження інноваційних технологій та цифрових рішень у процесі сприяння працевлаштуванню молоді. Створення єдиної національної цифрової платформи дозволить сформувати комплексний інформаційний простір, де молоді спеціалісти зможуть отримати доступ до актуальної інформації про наявні вакансії, освітні програми, можливості стажування та професійного розвитку. Використання сучасних алгоритмів та штучного інтелекту забезпечить персоналізований підбір вакансій, враховуючи індивідуальні компетенції, навички та кар'єрні прагнення кожного користувача. Інтеграція інструментів онлайн-навчання та професійної сертифікації на платформі надасть молоді можливість постійно підвищувати свою кваліфікацію та отримувати визнані ринком праці документи про освіту. Така цифрова екосистема значно спростить процес пошуку роботи та професійного розвитку, зробивши його більш ефективним та доступним для

молодого покоління.

Стратегічного значення набуває розвиток системи професійної орієнтації та планування кар'єри молоді. Впровадження всеохоплюючих програм профорієнтаційної роботи, що розпочинаються ще у старших класах школи, створює міцну основу для свідомого вибору професійного шляху. Такі програми, що включають професійне тестування, індивідуальне консультування, організацію практичних професійних проб та ознайомчих екскурсій на підприємства, дозволяють молодим людям краще зрозуміти свої схильності та здібності, а також отримати реальне уявлення про різні професії та умови праці. Особливо важливим аспектом цієї роботи є формування у молоді реалістичного розуміння сучасного ринку праці, його вимог та очікувань роботодавців, що допомагає уникнути розчарувань при входженні в професійне життя та сприяє більш ефективному плануванню власної кар'єри з урахуванням актуальних тенденцій та потреб економіки.

Важливим елементом удосконалення системи сприяння працевлаштуванню виступає розвиток програм стажування та наставництва. Створення національної програми стажування молодих спеціалістів, підкріпленої державною підтримкою підприємств-учасників, відкриває широкі можливості для набуття практичного досвіду та професійного розвитку молодого покоління. Така програма не лише надає молодим фахівцям можливість застосувати теоретичні знання на практиці, але й створює сприятливі умови для підприємств, які готові інвестувати у розвиток молодих кадрів. Особливо цінним аспектом цієї ініціативи є впровадження системи наставництва, де досвідчені фахівці передають свої знання, навички та професійні секрети молодим колегам, що суттєво прискорює процес їх адаптації до робочого середовища та сприяє формуванню професійної компетентності. Такий підхід забезпечує спадкоємність професійного досвіду та створює міцний фундамент для подальшого кар'єрного зростання молодих спеціалістів.

Критичного значення набуває стимулювання розвитку молодіжного

підприємництва як альтернативного шляху професійної самореалізації молоді. Створення всеохоплюючої системи підтримки молодіжних бізнес-ініціатив є необхідним кроком для формування нового покоління підприємців та розвитку інноваційної економіки. Така система повинна включати різноманітні інструменти фінансової підтримки, зокрема надання пільгових кредитів та грантів, що значно знижує фінансовий бар'єр для входження молоді в підприємницьку діяльність. Особливо важливим компонентом є забезпечення безкоштовного навчання основам підприємництва та надання професійного консультаційного супроводу на початкових етапах створення бізнесу, що допомагає молодим підприємцям уникнути типових помилок та підвищити шанси на успіх їхніх бізнес-проектів. Такий комплексний підхід до підтримки молодіжного підприємництва створює сприятливе середовище для реалізації інноваційних бізнес-ідей та стимулює економічний розвиток країн.

Удосконалення механізмів моніторингу та оцінки ефективності системи сприяння працевлаштуванню молоді є критично важливим елементом у забезпеченні сталого розвитку ринку праці та підвищенні якості послуг з працевлаштування. Розробка комплексної системи ключових показників ефективності дозволяє створити надійний інструментарій для об'єктивної оцінки результативності впроваджуваних заходів та програм, що надає можливість оперативно виявляти проблемні аспекти та вносити необхідні корективи у діючі механізми підтримки молодіжної зайнятості. Особливого значення набуває організація систематичного збору та аналізу даних щодо працевлаштування випускників навчальних закладів, відстеження їх подальшого кар'єрного розвитку та рівня задоволеності роботою, що дозволяє формувати цілісну картину ефективності освітньо-професійної підготовки та відповідності отриманих компетенцій потребам ринку праці. Такий комплексний підхід до моніторингу забезпечує основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та вдосконалення політики у сфері молодіжної зайнятості.

Стратегічного значення набуває розвиток соціального партнерства у

сфері молодіжної зайнятості. Створення координаційних рад, які об'єднують представників різних секторів суспільства - органів влади, бізнесових структур, освітніх закладів та громадських організацій, формує потужну платформу для конструктивного діалогу та узгодження спільних дій щодо підтримки молодіжної зайнятості. Такий підхід дозволяє враховувати інтереси та можливості всіх учасників процесу, забезпечуючи комплексне вирішення проблем працевлаштування молоді. Особливого значення набуває розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сфері професійної підготовки та працевлаштування молодих спеціалістів, що створює додаткові можливості для практичної підготовки кадрів відповідно до реальних потреб ринку праці та забезпечує більш ефективне використання ресурсів всіх партнерів у процесі сприяння молодіжній зайнятості.

Регіональний аспект вирішення проблем молодіжного безробіття в Україні, зокрема на Півдні та в Одеській області, вимагає врахування унікальних викликів і можливостей, які притаманні цьому регіону. Війна суттєво вплинула на економічну стабільність цього регіону, зокрема через руйнування інфраструктури, відтік населення та скорочення економічної активності. Одним із головних викликів для Одеської області стало зменшення кількості робочих місць у таких традиційно важливих секторах, як логістика, портова інфраструктура, аграрний сектор і туризм.

Одеса, як великий портовий і транспортний вузол, зазнала значних змін через порушення ланцюгів постачання і зменшення обсягу торгівлі. Це суттєво вплинуло на можливості працевлаштування молоді в регіоні, оскільки ці галузі історично забезпечували велику кількість робочих місць. Водночас у відносно безпечних регіонах спостерігається перенасичення ринку праці через приплив внутрішньо переміщених осіб, що ще більше ускладнює ситуацію для місцевої молоді.

Однією з ключових можливостей для Одеського регіону є розвиток цифрової економіки та технологій, які дозволяють працювати незалежно від географічного розташування. Регіон може стати платформою для

впровадження інноваційних рішень, таких як розвиток ІТ-індустрії, онлайн-освіти та дистанційної роботи. Крім того, аграрний сектор, попри виклики, залишається одним із найважливіших напрямків, який може сприяти зайнятості молоді, особливо за умов модернізації технологій і залучення інвестицій.

Особливо важливим завданням є створення спеціалізованих центрів кар'єрного розвитку в регіоні, які допоможуть молоді не лише знайти роботу, а й зрозуміти потреби ринку праці. Такі центри можуть стати ефективним інструментом для налагодження співпраці між молодими фахівцями та роботодавцями. Крім того, розвиток програм стажування й наставництва для молоді сприятиме інтеграції нових кадрів у ключові сектори економіки регіону.

У процесі проведення дослідження було реалізовано частину практичних рекомендацій, що суттєво підвищило його прикладну цінність. Зокрема, учасникам дослідження було надано практичні рекомендації щодо ефективного пошуку роботи, проходження стажувань та можливостей для перекваліфікації. Це дозволило не лише зібрати цінні дані для наукового аналізу, але й безпосередньо підтримати молодь у вирішенні актуальних питань, пов'язаних із працевлаштуванням в умовах сучасних викликів.

Такі заходи сприяли підвищенню рівня обізнаності учасників щодо існуючих ресурсів, програм і платформ для пошуку роботи, а також дали змогу молоді оцінити свої професійні перспективи та можливості для розвитку. Наприклад, під час надання рекомендацій акцентувалося на важливості активного використання онлайн-ресурсів, участі у відкритих тренінгах і курсах, що пропонуються державними та недержавними організаціями, а також розширення мережі професійних контактів.

Цей практичний внесок не лише зробив дослідження більш релевантним для його учасників, але й допоміг молоді краще адаптуватися до сучасних умов ринку праці, зокрема через розвиток необхідних навичок і вивчення актуальних потреб роботодавців. Таким чином, дослідження стало не лише джерелом нових наукових знань, а й реальним інструментом для підтримки молодих людей у їхньому професійному становленні.

У рамках дослідження авторка організувала воркшоп для непрацевлаштованих представників молоді, спрямований на розвиток кар'єрних навичок. Основною метою заходу було надання практичної допомоги учасникам у вдосконаленні їхньої конкурентоспроможності на ринку праці.

Під час воркшопу учасники отримали корисну інформацію та практичні поради з написання резюме, підготовки до співбесід, а також розвитку цифрової грамотності. Зокрема, вони ознайомилися з основними принципами створення професійного резюме, що відображає їхні сильні сторони, і дізналися, як краще представити свої навички та досягнення потенційним роботодавцям. Крім того, особлива увага приділялася підготовці до співбесід, де учасники вивчали поширені запитання, моделі відповідей і способи демонстрації своєї мотивації.

Додатково, зважаючи на зростаючу роль цифрових інструментів у пошуку роботи, учасники отримали знання щодо ефективного використання онлайн-платформ, таких як Work.ua, Robota.ua, і професійних мереж. Цифрова грамотність, зокрема навички створення електронних портфоліо, підвищення видимості в мережі та адаптації до віддаленої роботи, стала важливим компонентом воркшопу.

Цей захід не лише став практичним внеском у дослідження, але й допоміг його учасникам безпосередньо покращити їхні можливості для працевлаштування. Завдяки воркшопу молоді люди отримали необхідні знання та навички, які можуть стати основою для їхнього подальшого професійного зростання. Таким чином, дослідження не тільки сприяло науковому розумінню проблем працевлаштування молоді, але й мало реальний соціальний вплив.

Також задля збільшення можливостей подальшого працевлаштування непрацюючої молоді було проведено ярмарок вакансій, на якому клієнти мали змогу поспілкуватися напряду з роботодавцями, дізнатися про вимоги до кандидатів, актуальні вакансії та можливості працевлаштування.

Для подолання труднощів з першим кроком у працевлаштуванні було проведено семінар «Резюме, крок до успішного працевлаштування», який допоміг клієнтам центру зайнятості опанувати навички написання працюючого

резюме, розставлення акцентів в залежності на яку посаду розраховують майбутні фахівці, також клієнти ознайомилися з структурою та оформлення, а також, як правильно підкреслювати свої навички, знання, досвід та досягнення, щоб справити позитивне враження на роботодавця.

Важливою частиною роботи є профорієнтація школярів. В рамках дослідження було здійснено візит та проведена інформаційна сесія для учнів 9-11 класів Одеської гімназії №1 щодо формування у школярів важливості вибору майбутньої професії. Учням була надана корисна інформація про сучасний ринок праці, необхідні компетенції та шляхи побудови кар'єрної сходинок. В тому числі їх цікавили питання можливостей працевлаштування неповнолітніх. Тому у рамках заходу була також надана інформація правового характеру про дозвіл батьків, а також про ризики потрапити в трудову експлуатацію та стати жертвою торгівлі людьми.

Для молодих людей, які в пошуках роботи було проведено семінар на тему: «Підготовка до співбесіди», який став чудовою можливістю для клієнтів центру зайнятості отримати практичні поради щодо успішного проходження співбесіди. Особливу увагу приділяли тому, як правильно представити свої навички, знання, уміння, щоб більше зацікавити роботодавця.

Крім вищезазначеного на базі Центру зайнятості спільно з фахівцями було проведено захід з відкриття власної справи (мікрогрант), для молоді, метою якого було донесення інформації про поетапну процедуру подачі заявки на отримання мікрогранту для відкриття власного бізнесу. Захід допоміг учасникам зрозуміти, як розпочати власну справу з нуля та скористатися доступними ресурсами.

Для підтримки молодіжного підприємництва Одеська область має значний потенціал. Впровадження спеціальних грантових програм, бізнес-інкубаторів і акселераторів може стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу. Успішна реалізація таких програм сприятиме відновленню економіки та створенню нових робочих місць для молоді.

У той самий час необхідно враховувати психологічні аспекти проблеми.

Молодь Півдня України потребує підтримки в подоланні стресу, адаптації до нових умов і побудові впевненості у своїх професійних навичках. Психологічна підтримка є важливою складовою успішного працевлаштування молоді в регіоні.

Загалом, інтеграція молоді в економічне життя Одеської області є критично важливою для відновлення регіону. Використання регіональних переваг, таких як портова інфраструктура, аграрний сектор і туристичний потенціал, у поєднанні із сучасними технологіями може сприяти ефективному вирішенню проблеми молодіжного безробіття та створенню нових можливостей для професійного зростання молодого покоління.

Таким чином, реалізація запропонованих рекомендацій щодо покращення системи сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів в Україні вимагає комплексного підходу та координації зусиль всіх зацікавлених сторін. Впровадження інноваційних механізмів, розвиток інфраструктури підтримки молодіжної зайнятості та вдосконалення нормативно-правової бази дозволить створити ефективну систему сприяння працевлаштуванню молоді та забезпечити їх успішну інтеграцію до ринку праці.

Висновки до третього розділу

Аналіз проведеного дослідження показав, що війна в Україні суттєво вплинула на працевлаштування молоді, спричинивши значні економічні та соціальні виклики. Результати дослідження підтвердили, що основними проблемами є скорочення вакансій, невідповідність освіти потребам ринку праці, низький рівень заробітної плати та відсутність досвіду. Водночас більшість молоді демонструє готовність до перекваліфікації, що свідчить про їхню адаптивність.

Інноваційні підходи, такі як впровадження цифрових платформ, розвиток професійних спільнот, менторських мереж та системи предиктивної аналітики ринку праці, дозволяють ефективніше інтегрувати молодь у ринок праці.

Особливу увагу слід приділити регіональним аспектам, зокрема викликам і можливостям у Південному регіоні та Одеській області.

Запропоновані рекомендації щодо модернізації системи працевлаштування молоді, включаючи розвиток програм стажування, вдосконалення професійної освіти та підтримку молодіжного підприємництва, створюють основу для формування ефективної державної політики, спрямованої на подолання молодіжного безробіття та підвищення економічної активності молодих спеціалістів.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило не лише виявити основні причини, чинники та наслідки молодіжного безробіття, але й розробити рекомендації для вдосконалення механізмів сприяння працевлаштуванню молодих спеціалістів. Особливу увагу було приділено вивченню реальних обставин, з якими стикається молодь на ринку праці в умовах війни, впливу зовнішніх чинників на можливості працевлаштування, а також інноваційним підходам до вирішення проблеми молодіжного безробіття.

Дослідження підтвердило, що молодіжне безробіття в Україні є багатофакторною проблемою, яка обумовлена як економічними, так і соціальними, психологічними, а також структурними причинами. У першому розділі було виявлено, що війна спричинила значне скорочення економічної активності, особливо у таких ключових для молоді галузях, як будівництво, логістика, торгівля та сільське господарство. Руйнування інфраструктури, релокація підприємств та скорочення інвестицій значно обмежили кількість доступних вакансій, що особливо вплинуло на регіони, де раніше спостерігався стабільний попит на робочу силу.

Соціальні аспекти також відіграють важливу роль. Дискримінація за віком, статусом внутрішньо переміщеної особи (ВПО), недостатність інформаційної підтримки та нерівний доступ до освітніх ресурсів створюють додаткові бар'єри для молоді. Психологічні наслідки війни, зокрема підвищений рівень тривожності, страх перед майбутнім, демотивація, значно впливають на здатність молоді успішно проходити конкуренцію на ринку праці.

Другий розділ роботи зосереджувався на аналізі державної політики у сфері сприяння працевлаштуванню. Було встановлено, що існуючі програми, такі як «єРобота» та «Власна справа», є корисними, але не охоплюють усі категорії молоді через низку причин. Серед них — складність доступу до програм через бюрократичні процедури, недостатнє фінансування та слабка

інформованість молодих людей про доступні можливості. Це потребує вдосконалення інформаційної кампанії та оптимізації механізмів залучення молоді до таких ініціатив.

Третій розділ є ключовим у роботі, оскільки він ґрунтується на результатах емпіричного дослідження. Було проведено анкетування, інтерв'ю з експертами та фокус-групи, що дозволило отримати детальну картину стану молодіжного ринку праці в умовах війни.

Результати анкетування засвідчили, що більшість респондентів відчують значні труднощі з працевлаштуванням. Зокрема, 39,5% молоді втратили роботу через війну, а ще 23,7% змушені були змінити місце роботи. Близько 40% опитаних вважають, що війна суттєво ускладнила можливості працевлаштування, що обумовлено скороченням робочих місць, релокацією підприємств та зростанням конкуренції. Цікаво, що 9,2% респондентів відзначили навіть певне покращення можливостей, пов'язане з розвитком нових сфер, таких як волонтерство та гуманітарна допомога.

Респонденти також відзначили основні труднощі, з якими вони стикаються при пошуку роботи. Найбільшу проблему становить відсутність вакансій у регіоні (30%), що безпосередньо пов'язано із руйнуванням інфраструктури та бізнесу. Ще 25% молоді вказали на невідповідність їхньої освіти вимогам ринку праці, що свідчить про необхідність модернізації освітніх програм та розширення можливостей для перекваліфікації. Проблема низької заробітної плати (19,7%) також залишається актуальною, особливо для тих, хто проживає у регіонах з обмеженими економічними ресурсами.

Дослідження підтвердило, що війна суттєво змінила кар'єрні плани молоді. Близько 38% опитаних повністю змінили свої кар'єрні напрями, а ще 34% частково адаптувалися до нових умов. Це вказує на високий рівень адаптивності молодих людей, але також підкреслює необхідність створення умов для перекваліфікації та здобуття нових навичок.

Окрему увагу було приділено перспективам працевлаштування після війни. 35,5% респондентів мають помірно позитивний погляд на майбутнє, що

свідчить про надію на стабілізацію економіки. Водночас 25% дотримуються нейтральної позиції, а ще 25% оцінюють перспективи як негативні. Це підкреслює необхідність активних дій з боку держави та бізнесу для підтримки молоді в період післявоєнного відновлення.

На основі результатів дослідження сформульовано такі основні рекомендації:

модернізація системи професійної освіти шляхом впровадження дуальної форми навчання, створення програм перекваліфікації, орієнтованих на реальні потреби ринку праці, та розробка модульних курсів для молоді;

розвиток інноваційних цифрових платформ для працевлаштування, які забезпечують персоналізований підбір вакансій, доступ до навчальних ресурсів та онлайн-сертифікації;

розширення державних програм підтримки молодіжного підприємництва, включаючи гранти, бізнес-інкубатори та наставницькі програми;

впровадження регіональних ініціатив, спрямованих на відновлення економіки постраждалих регіонів, зокрема Одеської області, через розвиток ІТ-індустрії, аграрного сектору та портової інфраструктури;

підтримка психологічної адаптації молоді через впровадження програм психологічної допомоги та підвищення стресостійкості;

В рамках дослідження відбулася часткова реалізація рекомендацій та проведено ряд заходів по сприянню працевлаштуванню молоді, на яких вони мали змогу навчитися писати резюме, проходити співбесіду, писати грантові заявки на отримання мікрогрантів та мали можливість безпосереднього спілкування з роботодавцями.

Загалом, дослідження підкреслює важливість системного підходу до вирішення проблем молодіжного безробіття в Україні, який включає тісну співпрацю між державою, бізнесом, освітніми установами та громадянським суспільством. Це дозволить не лише забезпечити працевлаштування молоді, але й залучити її до відбудови та сталого розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева С. Креативні індустрії і молодіжне підприємництво. Інноваційна професійна освіта. 2023. Т. 2, № 9. С. 330–332.
2. Атаманюк Р. Молодіжне безробіття: світові тенденції та вплив на економічний розвиток. Економіка та суспільство. 2023. № 58.
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3347/3274>
(дата звернення: 15.01.2024).
3. Ачкасова О. Роль соціального підприємництва у вирішенні проблеми молодіжного безробіття. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2023. Т. 320, № 4. С. 394–398.
4. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. НІСД.
URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny> (дата звернення: 19.02.2024).
5. Безробіття серед молоді у ЄС. Показники Польщі одні з найкращих. gazetapl. URL: <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183832,29800281,1041-1077-1079-1088-1086-1073-1110-1090-1090-1103.html> (дата звернення: 09.12.2023).
6. Безробіття серед молоді: дрібниця чи вирок?. «Вокс Україна» – більше ніж найкраща аналітика про Україну. URL: <https://voxukraine.org/bezrobittya-sered-molodi-dribnitsya-chi-virok> (дата звернення: 23.11.2023).
7. Буда Т.Й. Удосконалення механізму регулювання зайнятості молоді. Психологія і суспільство. 2015. № 3. С. 92–98.
8. Безробіття: основні теорії, причини, наслідки, фактори впливу / А. М. Волківська та ін. Ефективна економіка. 2022. № 12.

URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.16> (дата звернення: 17.12.2023).

9. Бойко А. Поняття та правова природа молодіжного безробіття. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 2 (264). С. 69–73.

10. В Україні запустили застосунок для пошуку роботи.

URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/18/140040205/> (дата звернення: 20.11.2024).

11. Види безробіття. Бібліотека BukLib.net.

URL: <https://buklib.net/books/26032/> (дата звернення: 15.10.2024).

12. Види та форми безробіття. Електронна бібліотека онлайн.

MegaLib.com.ua.

URL: http://megalib.com.ua/content/6543_93_Vidi_ta_formi_bezrobittya.html

(дата звернення: 16.10.2024).

13. Вимушена міграція та її вплив на ринок праці в Україні.

URL: <http://surl.li/aaieqb> (дата звернення: 17.10.2024).

14. Висока зарплата, але мало охочих: 5 вакансій, які найважче закрити в Україні. URL: https://24tv.ua/trends24/rinok-pratsi-ukrayini-yakih-spetsialistiv-brakuye-naybilshe_n2691294 (дата звернення: 24.11.2024).

15. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти

URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni> (дата звернення: 12.03.2024).

16. Водарчук А. О. Особливості розвитку молодіжного підприємництва в Україні: виклики повномасштабної війни. Сучасні наукові погляди на реформування економічної системи: теорії та пропозиції. 2024. URL:

<https://doi.org/10.36059/978-966-397-366-1-37> (дата звернення: 23.10.2024).

17. Войтенко, М.С. Аналіз причин безробіття серед молоді в Україні, кер.

В.Ю. Школа. Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали

Всеукраїнської науково-технічної конференції студентів, аспірантів і молодих, присвяченої 80-річчю від дня народження професора Олега

Балацького, м. Суми, 21-25 квітня 2017 р. / за заг. ред.: Т.А. Васильєвої, Г.О. Швіндіної. Суми: СумДУ, 2017. С. 371-372.

18. Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні.

URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/vplyv-mihratsiyi-na-sotsialno-ekonomichnu-sytuatsiyu-v-ukrayini> (дата звернення: 14.01.2024).

19. Гендерні диспропорції в Україні під час війни.

URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viyny> (дата звернення: 19.03.2024).

20. Глущенко Л., Зіньківська І. І. Причини та шляхи вирішення проблеми молодіжного безробіття : thesis. 2018.

URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/21219> (дата звернення: 28.05.2024).

21. Державна служба статистики України.

URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.09.2024).

22. Дефіцит інженерів в Україні: які спеціальності найбільш затребувані

URL: https://parlament.ua/news/deficzit-inzheneriv-v-ukraini-yaki-speczialnosti-najbilsh-zatrebuvani/?utm_ (дата звернення: 11.09.2024).

23. Дорогань-Писаренко Л. Безробіття в Україні: сутність та основні тенденції. Приазовський економічний вісник. 2020. № 2(19). URL:

<https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-2-1> (дата звернення: 19.02.2024).

24. Дунаєва Л.М., Хлівнюк Т.П., Кулава К.О. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційних робіт РВО «магістр» для здобувачів спеціальності 231 «Соціальна робота» галузі знань 23 «Соціальна робота» другого (магістерського) рівня вищої освіти Факультету психології та соціальної роботи Одеського національного університету імені І.І. Мечникова / Л.М.Дунаєва, Т.П. Хлівнюк, К.О. Кулава Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ф-т психології та соціальної роботи. – Одеса: ОНУ, 2024. – 50с.

25. Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. Навички для України 2030: Погляд бізнесу / За ред.. Саприкіної М.А. К.: Видавництво «ЮСТОН», 2016. 36с.

26. Інна Волосевич, Ірина Когут, Тетяна Жерьобкіна, Юлія Назаренко. Вплив війни на молодь України. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua_28.04_vplyv_viyuny_na_molod_v_ukrayini.pdf (дата звернення: 24.01.2024).
27. Інститути зайнятості та безробіття: сучасні тенденції та виклики для України / В. М. Геєць, А. А. Гриценко, В. В. Близнюк та ін. Київ: НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування», 2013.
28. Капліна А. І. Молодіжне підприємництво як чинник розвитку економіки. Таврійський науковий вісник. серія: економіка. 2021. № 8. С. 29–33. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.8.4> (дата звернення: 29.09.2024).
29. Кількість зареєстрованих безробітних в Україні впала вдвічі за рік. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/01/15/119732832/> (дата звернення: 17.02.2024).
30. Кляйнюнг Т. Безробіття молоді. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/в-італійській-кризі-юне-обличчя/a-16123352> (дата звернення: 20.12.2023).
31. Ковтонюк Валентина. Українська молодь на ринку праці: ситуація у 2023 році. URL: <https://dyvys.info/2023/11/30/sytuatsiya-na-rynku-pratsi-u-2023-rotsi/> (дата звернення: 18.12.2023).
32. Кодекс законів про працю України : Кодекс України від 10.12.1971 № 322-VIII : станом на 27 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 30.09.2024).
33. Корява Д. С. Глобальна проблема безробіття : thesis. 2019. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/40724> (дата звернення: 13.02.2024).
34. Кремень В. М., Брошак І. О. Безробіття: соціально-економічна сутність і наслідки : thesis. 2020. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/15716> (дата звернення: 28.09.2024).
35. Лаврій С. П. Молодіжне безробіття: причини, соціально-економічні наслідки та шляхи його подолання в Україні : thesis. 2016.

URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/48986> (дата звернення: 19.03.2024).

36. Лисюк О. С. Безробіття як соціально-економічна проблема населення України. Збірник наукових праць ВНАУ. 2012. № 4(70). С. 48–53. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/790.pdf> (дата звернення: 21.03.2024).

37. Лопатін Д., Самофалова Т. Молодіжне підприємництво як потенціал формування людського капіталу. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 14(28). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14\(28\)-286-298](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-14(28)-286-298) (дата звернення: 28.12.2023).

38. Людський розвиток в Україні: пріоритети розвитку сільських поселень у контексті децентралізації управління / Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, Т. А. Заяць та ін. Київ: Академперіодика, 2020.

39. Майбутнє ринку праці України: 13 ключових трендів у 2024 році. URL: <https://economist.com.ua/the-future-of-the-ukrainian-labor-market/> (дата звернення: 26.01.2023).

40. Митрофанова А. С. Аналіз причин, факторів та проблем безробіття серед молоді в Україні. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. 2018. Вип. 28. С. 239–250.

41. Молодіжне безробіття та шляхи зменшення його обсягів. Львівський обласний центр зайнятості. URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/molodizhne-bezrobittya-ta-shlyahy-zmenschennya-yogo-obsyagiv> (дата звернення: 23.04.2024).

42. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/> (дата звернення: 29.11.2023).

43. Помаза-Пономаренко А., Тарадуда Д. Безробіття в Україні: особливості впливу на систему національної безпеки та механізми управління нею. Національні інтереси України. 2024. № 1(1). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-1\(1\)-116-131](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2024-1(1)-116-131) (дата звернення: 15.08.2024).

44. Поруч. Проєкт психологічної підтримки. URL: <https://poruch.me/> (дата звернення: 10.10.2024).
45. Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 19.10.2000 № 2063-III : станом на 19 квіт. 2012 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2063-14#Text> (дата звернення: 21.08.2024).
46. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII : станом на 30 черв. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 12.07.2024).
47. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI : станом на 3 верес. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text> (дата звернення: 10.09.2024).
48. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX : станом на 31 берез. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 13.04.2024).
49. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 10.02.1998 № 103/98-ВР : станом на 6 трав. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-вр#Text> (дата звернення: 19.06.2024).
50. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII : станом на 20 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
51. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні : Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII : станом на 22 трав. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12#Text> (дата звернення: 30.05.2024).
52. Проблема безробіття молоді України. Журнал «Ефективна економіка» - наукове фахове видання з питань економіки.

- URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4325> (дата звернення: 25.10.2024).
53. Проблеми безробіття молоді та напрямки їх вирішення. SlideShare. URL: <https://www.slideshare.net/slideshow/docx-252106534/252106534> (дата звернення: 17.08.2024).
54. Проблеми неузгодженості вищої освіти та ринку праці в Україні. Аналітична записка Серія «Соціальна політика», № 14, 2020.7с.
55. Прокопчук Д. Безробіття серед молоді в Німеччині найнижче у країнах ЄС – DW – 11.08.2015. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/рівень-безробіття-молоді-в-німеччині-найнижчий-серед-країн-єс/a-18640250> (дата звернення: 15.08.2024).
56. Прядко І. В., Сомар А. І. Безробіття та його взаємозв'язок з інфляцією. Підприємництво та інновації. 2021. № 18. С. 28–33. URL: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.5> (дата звернення: 13.05.2024).
57. Ревко А., Приходько Н. Соціально-економічні наслідки безробіття населення регіонів України. Problems and prospects of economic and management. 2021. № 2(26). С. 18–24. URL: [https://doi.org/10.25140/411-5215-2021-2\(26\)-18-24](https://doi.org/10.25140/411-5215-2021-2(26)-18-24) (дата звернення: 16.08.2024).
58. Ринок праці ІТ-сектору в умовах війни: реалії та перспективи URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/rynok-pratsi-it-sektoru-v-umovakh-viyny-realiyi-ta-perpektyvy?utm> (дата звернення: 28.07.2024).
59. Рівень безробіття в Україні (2000-2021). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/> (дата звернення: 14.08.2023).
60. Рівень безробіття серед ВПО вищий, ніж у середньому по Україні, — дослідження URL: <https://novosti-n.org.ua/news/Riven-bezrobittya-sered-VPO-vyshhyj-nizh-u-serednomu-po-Ukrayini-doslidzhennya-304311?utm> (дата звернення: 25.11.2023).
61. Романіка Т. К. Інститут влади як фактор впливу на молодіжне безробіття в Україні. Бізнес Інформ. 2020. № 3 (506). С. 161–169.

62. Романіка Т. Особливості молодіжного безробіття в умовах цифрової економіки. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2016. № 4(36). URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-4-5891> (дата звернення: 24.06.2024).
63. Скорочення гендерного розриву в оплаті праці з 18,6% до 13,6% – як Україна рухається до економічного уповноваження жінок у часи великої війни? URL: <https://www.pfu.gov.ua/ck/327595-skorochennya-gendernogo-rozryvu-v-oplati-pratsi-z-18-6-do-13-6-yak-ukrayina-ruhayetsya-do-ekonomichnogo-upovnovazhennya-zhinok-u-chasy-velykoyi-vijny/?utm> (дата звернення: 20.09.2024).
64. Скорочення гендерного розриву в оплаті праці з 18,6% до 13,6% та старт національної кампанії «звісно, зможеш!» — як Україна рухається до економічного уповноваження жінок у часи великої війни? URL: <http://surl.li/azwryi> (дата звернення: 20.09.2024).
65. Служба зайнятості назвала основні причини молодіжного безробіття. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2470336-sluzba-zajnatosti-nazvala-osnovni-pricini-molodiznogo-bezrobitta.html> (дата звернення: 12.08.2024).
66. Стало відомо, як виглядає молодіжне безробіття в Польщі та ЄС. Monitor Info. URL: <https://www.monitor-press.info/uk/news/19632-stalo-vidomo-yak-viglyadaje-molodizne-bezrobittya-v-polshhi-ta-jes> (дата звернення: 22.06.2024).
67. Стан зайнятості молоді в Україні (результати дослідження). URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/73172/?utm> (дата звернення: 18.05.2024).
68. Стасюк Н. Р., Харчук Т. В. Зростання рівня безробіття серед молоді як один з наслідків пандемії COVID-19. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № 2 (6), 2021.
69. Типи, форми й рівень безробіття. Бібліотека BukLib.net. URL: <https://buklib.net/books/29754/> (дата звернення: 18.10.2024).

70. Томіна А. І. Соціальна профілактика безробіття серед молоді : thesis. 2017. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/66091> (дата звернення: 13.07.2024).
71. ТОП-10 трендів ринку праці 2024 — дефіцит кадрів, зростання зарплат, гібридна зайнятість.
URL: https://thepage.ua/ua/news/rinok-praci-2024-top-10-trendiv-vakansiyi-zarplati-robota-onlajn?utm_source (дата звернення: 28.03.2024).
72. Топчій О. О. Молодіжне безробіття в Україні: виклики та шляхи подолання в контексті державної політики зайнятості : thesis. 2020. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/21011> (дата звернення: 14.03.2024).
73. Уварова Т. І. Сучасне безробіття в Україні: особливості та тенденції змін: thesis. 2020. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/21013> (дата звернення: 19.09.2024).
74. Хандій О. О., Шестопалов В. І. Безробіття під час війни: аналітичні аспекти. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2022. № 4 (274). С. 76–84.
URL: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2022-256-8-77-84> (дата звернення: 07.08.2024).
75. Хлівнюк Т. П. Економіко-технологічні фактори модернізації соціальної держави. Держава і право, 2021, №89, С.269-277.
76. Хлівнюк Т. П. Міграційний чинник зниження стійкості інституту соціальної держави. Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, 2021, №3 (11), С.256-270
77. Хлівнюк Т. П. Оцінка впливу імміграції на соціальну державу: концептуальні підходи та практичний вимір. Літопис Волині, 2021, №25, С.126-130.
78. Хлівнюк Т.П. Функціонування та модернізація соціальної держави в умовах другого демографічного переходу.2022.Вип.1.С.82-87
79. Хлівнюк Т.П., Олексюк О. П. Трудова інтеграція молоді в умовах воєнного стану. Матеріали до 80-ї звітної студентської наукової конференції

[Електронний ресурс] : Секція «Факультету психології та соціальної роботи». Підсекція «Психологія», Підсекція «Соціальна робота», Підсекція «Освітні, педагогічні науки» (Одеса, 23–25 квіт. 2024 р.). Одеса : Одес. нац. ун-т ім.І. І.Мечникова, 2024. С. 405–409.

80. Чатченко Т. В. Молодіжне безробіття як одна з визначальних проблем соціально-економічного розвитку України та шляхи його вирішення.

Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. С. 250-253.

81. Шеляг О. О., Васильченко Н. В. Забезпечення молоді першим робочим місцем як засіб зниження молодіжного безробіття : thesis. 2011. URL:

<http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/22064> (дата звернення: 03.08.2024).

82. Шиделко А., Мачита А. Прокрастинація серед студентської молоді: результати дослідження. Вісник Національного університету оборони України. 2024. С. 163–168.

URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2024-79-3-163-168> (дата звернення: 03.07.2024).

83. Шерстюк А., Огієвич І. Проблематика та шляхи вирішення працевлаштування молоді в Україні. (Харків, Україна).

URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2876> (дата звернення: 13.10.2024)

84. Як в Італії підтримують молодь та інтегрують мігрантів. СД Платформа.

URL: <https://sdplatform.org.ua/blogs/socitaly> (дата звернення: 05.09.2024).

85. Як розвивається ІТ-індустрія під час війни: результати IT Research Ukraine 2023. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/yak-rozvivaetsya-it-industriya-pid-chas-viyuni-rezultati-it-research-ukraine-2023?utm> (дата звернення: 21.02.2024).

86. Ячна Н. Молодіжне безробіття як соціально-економічний конфлікт в умовах української сучасності. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. 2013. Вип. 1 (7). С. 86–89.

87. Coenjaerts C., Ernst C., Fortuny M., Rei D., Pilgrim M. Youth

Unemployment. Promoting pro-poor growth: employment. 2009. P. 119–132.

URL: <https://www.oecd.org/greengrowth/green-development/43514554.pdf> (дата звернення: 11.08.2024).

88. ILO Homepage. International Labour Organization.

URL: <https://www.ilo.org/> (дата звертання: 22.09.2024).

89. Karabarbounis L., Neiman B. The Global Decline of the Labor Share. The Quarterly Journal of Economics. 2013. № 129(1). P. 61–103.

<https://doi.org/10.1093/qje/qjt032>

URL: <https://academic.oup.com/qje/article-abstract/129/1/61/1899422> (дата звертання: 13.09.2024).

90. O’Higgins N. Rising to the youth employment challenge: new evidence on key policy issues. Geneva: ILO, 2017.

URL: [https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_556949/lang--en/index.htm](https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_556949/lang-en/index.htm) (дата звертання: 18.09.2024).

91. Pagés C., Montenegro C. E. Job security and the age composition of employment: evidence from Chile. Estudios de Economía. 2007. № 34(2). P. 109–139.

92. Rani U., Furrer M. Digital labour platforms and new forms of flexible work in developing countries: Algorithmic management of work and workers. Competition & Change. 2020. № 25(2). P. 167189. <https://doi.org/10.1177/1024529420905187>.

URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1024529420905187> (дата звертання: 19.08.2024).

93. Rokicka M., Kłobuszewska M. The short-term economic consequences of insecure labour market positions in EU-28. EXCEPT Working Papers (10).

Tallinn: Tallinn University, 2016. Available at: <https://www.except-project.eu/working-papers/> (дата звертання: 10.07.2024).

94. Ryan P. The School-to-Work Transition: A Cross-National Perspective. Journal of Economic Literature. 2001. № 39(1). P. 34–92.

95. Stasiuk N., Kharchuk T. Raising youth unemployment as one of the consequence of the Covid-19 pandemic. Management and Entrepreneurship in Ukraine: the stages of formation and problems of development. 2021. Vol. 2021,

но. 2. Р. 238–337. URL: <https://doi.org/10.23939/smeu2021.02.328> (дата звертання: 12.07.2024).

96. The European Commission. European Economic Forecast. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2021.

URL: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/economy-finance/ip156_en.pdf (дата звертання: 16.07.2024).

97. Unemployment rate in selected world regions between 2015 and 2020.

URL: <https://www.statista.com/statistics/279790/unemployment-rate-in-selected-world-regions/> (дата звертання: 15.08.2024).

98. World Population Prospects 2019. URL: <https://population.un.org/wpp/> 2.

Statistics on unemployment and supplementary measures of labour

underutilization. URL: <https://ilostat.ilo.org/topics/unemployment-and-labour-underutilization/> (дата звертання: 13.08.2024).

99. Zimmermann K. F., Biavaschi C., Eichhorst W., Giulietti C., Kendzia M. J. at al. Youth Unemployment and Vocational Training. Foundations and Trends in Microeconomics. 2013. № 9(1–2). Р. 1–157.

<http://dx.doi.org/10.1561/07000000058>.

URL: <https://www.nowpublishers.com/article/Details/MIC-058> (дата звертання: 22.08.2024).

ДОДАТКИ